

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИЦИЈУ БЕЗБЕДНОСТИ И АДМИНИСТРАЦИЈУ ПОЛИЦИЈСКИХ И ОПШТИНСКИХ ВЛАСТИ

УРЕЂУЈЕ ОДБОР МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

СЛУЖБЕНИ ДЕО

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављен је:

за начелника друге класе среза масуричког Љубинко Петровић, начелник исте класе среза жупског;

за начелника треће класе среза жупског Никола Милосављевић, начелник исте класе среза масуричког, обојицу по молби.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 8. јула 1902. године ПМ 16.626 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављен је:

за писара друге класе начелства округа нишког, Драгомир Крстић, практикант среза сврљишког.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела 8. јула 1902. године ПМ 16.631 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу члана 10. закона о општинама одобрено је решење Државног Савета од 13. јуна ове год., бр. 3.019., које гласи:

да се село Горња Бела Река, по изјављеној жељи својих становника, одвоји од општине леновачке, у срезу зајечарском, округа тимочког, и образује за себе општину под називом „општина горњо-бело-речка“.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 24. јуна 1902. године ПМ 15.179 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу члана 10. закона о општинама одобрено је решење Државног Савета од 13. јуна ове год., бр. 3.028., које гласи:

да се село Катун, по изјављеној жељи својих становника, одвоји од општине варваринске, у срезу, темњиском, округа моравског, и образује за себе општину под називом: „општина катунска“.

Из Канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 24. јуна 1902. године. ПМ 15.186 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу члана 10. закона о општинама одобрено је решење Државног Савета од 13. јуна ове год., бр. 3.041., које гласи:

да се село Железник, по изјављеној жељи својих становника, одвоји од општине жарковачке, у срезу врачарском, округа

београдског и образује за себе општину под називом: „општина железничка“.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 24. јуна 1902. године, ПМ 15.188 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу члана 10. закона о општинама одобрено је решење Државног Савета од 13. јуна ове год., бр. 3.016., које гласи:

да се села: Раниловић и Рогача одвоје од општине рогачке, у срезу космајском, округа београдског, и образују за себе општине и то: село Раниловић, „раниловићску“, а село Рогача: „рогачку општину“.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 24. јуна 1902. године, ПМ 15.180 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу члана 10. закона о општинама одобрено је решење Државног Савета од 13. јуна ове год., бр. 3.027., које гласи:

да се села: Бусиловац, Крежбинац, Голубовац, Мириловац и Плана, по изјављеној жељи својих становника, одвоје од општине планске, у срезу параћинском, округа моравског, па да села: Бусиловац, Крежбинац и Голубовац, образују за себе општину под називом: „општина бусиловачка“; село Мириловац „општину мириловачку“, а село Плана „општину планску“.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 24. јуна 1902. године, ПМ 15.181 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу члана 10. закона о општинама решено је:

да се село Калетинац, по изјављеној жељи својих становника, одвоји од општине велико-вртопске, у срезу и округу нишком и прида „општини доњо-душничкој“ у истом срезу.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 10. јула 1902. године, ПМ 16.723 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра Унутрашњих Дела, а на основу члана 10. закона о општинама решено је:

да се село Мали Вртоп, по изјављеној жељи својих становника, одвоји од општине велико-вртопске у срезу и округу нишком и прида „општини личкој“ у истом срезу.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 10. јула 1902. године, ПМ 16.724 у Београду.

СТРУЧНИ И НАУЧНИ ДЕО

ФЕНОМЕНОЛОГИЈА СПИРИТИЗМА

Од Д-ра Б. Петронијевића.

У овим чланцима намеравам изнети опширно и с детаљним описом феномене спиритизма, које сам у спису своје изданом пре две године*) изнео само у толико у колико је то било потребно за њихово једноставно објашњење. Тај је спис у главном теоријске природе, у њему сам хтео изнети филозофско и научно објашњење спиритистичких феномена, под предпоставком да они постоје. Овде желим дати нужну допуну том моме спису, износећи потанко сама факта, на које се она теорија односи. Али ни овде се нећу задржати само на фактима, ја ћу их и објашњавати, али општу теорију, на којој почивају та објашњења, ја овде нећу понављати — јер немам обичаја да сам себе преписујем — већ где год се у погледу објашњења мора водити рачуна о општој теорији, ја ћу указати на она места у моме спису, која треба узети у помоћ, да би се ствар разумела. Толико сам сматрао за потребно, да дам рачуна о самом току ових разлагања, сад одмах прелазим на њих.

Појаве спиритизма дају се разделити у три велике групе (в. Спиритизам стр. 20). Прва група обухвата најчешће и најпознатије појаве, то су тако звана физикална дејства медија или духова, како то спиритисте веле, или физикалне појаве. Друга група обухвата појаве, које су у неку руку продужење физикалних појава, на име појаве тако зване материјализације духова и објеката с оног света. Трећа група обухвата најинтересантније и најважније појаве, тако звана дејства у даљину и интелектуални садржај саопштења, које нам духови у својим манифестацијама чине. Ми ћемо редом промотрити све три ове групе.

1. Физикалне појаве.

Физикалне појаве, које се јављају у спиритистичким седницама под утицајем тако званих медија, могу се поделити у две класе. Једна класа обухвата обичније појаве физикалне, које постају све докле год се руке медијума налазе у непосредној вези са асталчетом, без којег су спиритистичне седнице немогуће, бар не у почетку. Појаве физикалне пак које постају, кад медијум више није у непосредном додиру са објектима, на којима се јављају физикалне појаве чине другу класу, класу необичних физикалних феномена.

Реалитет прве класе спиритистичних феномена одавно је признат и одавно се објашњава чисто природним узроцима и од стране самих спиритиста. Већина медија нису способна више него само за произвађање тих најпростијих појава, и о појави, који се дешавају у спиритистичким седницама обичног лаковерног света, само су ове најпростије врсте. Шта више и већина личности у извесним околностима дугим — вежбањем, напрезањем и самосугестијом — способна је, да производе те најпростије појаве. Кад се више личности посаде око једног малог лако покретљивог асталчића — тешки астали изискују јаче медије — и ставе руке на њега тако да ове чине један затворен ланац, онда ће се после извесног времена почети асталчић на велико изненађење свих присутних да покреће. Сви су они свесни и могу се заклетити, да ни мало не врше никакав притисак на астал и да се овај креће сасвим незасисно од њихове воље. Ови покрети астала могу бити тако јаки, да им присутни више не могу да следују — то бива обично онда, када се међу њима налази какав јак медијум. Ко је међу присутнима медијум, ко је дакле онај који у ствари покреће астал може се врло лако дознати од самог астала. Треба само утврдити колико лупњава његових ногара значе „јест“ а колико „није“ па ће се одмах питањем за све личности редом дознати ко је медијум. Исто тако да се на исти начин дознати ко је међу присутнима онај који највише смета медијуму при његовом покретању астала, и таква личност мора иступити из ланца, ако се хоће да дође до јачих покрета астала. Овим лупањем астала о под може се утврдити и цела азбука (на пр. слово а означава један, слово б два лупња и т. д.). Али је много боље ако се за означавање азбуке упо-

треби тако звани психограф или планшета. Психограф (или спиритоскоп) је круг у коме су поређана слова азбуке и над којим се налази један конач са тешком куглом на крају: кад медијум држи овај конач у својој руци онда он директ одговара на постављена питања тиме што тежина на крају конача показује на ово или оно слово. Планшета није ништа друго до мали треноги асталчић са плочом, на коју могу неколико руку да стану. Ногари асталчића су само по неколико стопа велики, два су снабдевена са точкићима, а трећи са плајвазом. Кад се овај асталчић постави на комад хартије и ставе руке на њега, после неколико момената он ће се кретати, и плајваз ће цртати на хартији његове покрете, а затим ће писати и читаве реченице као одговоре на постављена питања. Али медијум може и директ узети у руке плајваз и одмах писати на хартији одговоре, само је увек боље употребити психограф или планшету, место овог самог непосредног писања руком, јер су у овоме случају слова много нечиткија но у првом. У почетку слова писана у опште су веома нејасна, тек доцније и дугим вежбањем она постају јаснија и чистија. Често пута изгледа, да рукопис добијени личи на рукопис личности, чија су се саопштења желела дознати, међу тим та је сличност чисто илузорна, слова су и у најбољем случају тако нејасна, да сваки може (као оно отприлике на тако званим вексир — сликама) у њих унети и у њима видети оно што хоће. Често пута и сам је одговор написан са свим двомислен особито кад се тиче каквог необичнијег пророчанства, које треба да се сведе на дефинитивну формулу „да“ или „не“. Тако је један дански медијум на питање „да ли ћемо у овој години добити жељени закон финансијски“ одговорио словима у сл. 1, који могу значити и „ја“ и „не!“ (дански „да“ и „не“).

Ето то је у главном све што се јавља у једној обичној спиритистичкој седници, и ништа више. Лаковерни свет мисли, да је одмах добио непобитан доказ о реалитету духова својих умрлих, кад види

Слика 1.

како они лепо покрећу астал, и како помоћу њега одговарају на сва постављена питања. То се веровање још више појачава тиме, што асталчић саопштава ствари, које медијум апсолутно није могао знати, које нису познате ни једној другој од присутних личности до оној која ставља питања. Међу тим све се ове појаве и сва се ова саопштења дају објаснити сасвим обичним природним путем, без икаквих претпоставки било каквих духова било неких виших непознатих природних сила у човеку. Кретања асталчића објашњавају се тако званим невољним мишићним покретима. Наше руке (као и други покретни органи) не мирују ни онда када их ми свесно не покрећемо, када нам оне изгледају да се налазе у миру, већ се оне и тада крећу, само су та кретања тако малена и потпуно механичка или аутоматска, т. ј. независна од наше воље, да их ми и не опажамо. Експериментално је утврђено, да такви невољни покрети доиста постоје, и исто се тако могу на зато начињеним апаратима оцртати криве линије тих покрета, као што се дају оцртати криве линије кретања пулса. Кад се зна да такви невољни покрети руку постоје, онда је лако објаснити кретање асталчића. Чим се дуже држе руке на асталчићу, дејства ових невољних покрета њихових, сумираће се, а познато је како мали покрети могу када се често понављају произвести велика дејства (тако дете је способно да после неколико потеза ужета за који је везан терет од 100 кг. тај терет покрене). На тај начин врло је лако објаснити одкуд кретање асталчића. У исто доба да се објаснити и то што је медијум потребан, па да се дејства доиста и покажу: кад се више руку положи на асталчић онда ће се дејства њихова час сумирати час уништавати, и до покрета неће доћи, ако нема једне личности код које су невољни покрети много јачи и бржи тако, да она савлада сва остала дејства других руку и произведе кретање асталчића. Невољни покрети код медијума на име зато су јачи и чећи што је медијум таква личност, код које нервни центри који управљају невољним покретима много мање подлеже влади и контроли највишега нервног центра, великог мозга, као центра вољних покрета. — Само зато што обични необразовани свет незна да постоје такви невољни покрети он и може мислити, да су духови оно што асталчиће покреће, док међу тим од духова нема ни трага ни гласа (в. Спиритизам, стр. 21—22).

*) Спиритизам. Написао Д-р Бранислав Петронијевић, Београд, Милош Велики — Штампарија Војовића и Мићића. 1900 год. — Цена 1 динар.

РЕВОЛУЦИОНАРНИ И ПОЛИТИЧКИ БУНТОВНИЦИ

Од Ч. Ломброзе

Превео Д-р Б. Петронијевић

(Свршетак)

10. *Политичка епилепсија*. — Везу урођеног криминалитета са злочином објашњава нам често јављање појавља међу политичким злочинцима, које бих могао означити као политичку епилепсију.

Доиста сујета, побожност, живе и честе халуцинације, лудило величине, наступи генијалитета, заједно са великом импулзивношћу чине те епилептичар лако постаје политичким и религиозним реформатором.

»Неда се више сумњати«, пише о овоме Модсли (*Die Zurechnungsfähigkeit der Geisteskranken, Leipzig, 1880*), да је Мухамед своју прву визију или откривење имао да захвали једноме епилептичном нападу, и да је он, преварен или варајући употребио своју болест, да би важио као инспирисан. Његове визије имају тачно карактер визија, које се јављају у епилепсији и из ње произлазе. Епилептичари који живе по заводима имају често доста сличне визије, које држе за истину и реалност; и ја с моје стране пре сам склон, да егстаза која је учинила те је од Савла постао Павле, држим за превару, до да претпоставим, да је Мухамед приликом своје прве визије сумњао у њен реалитет. Промисли ли се о томе, какве су последице имале визије и егстазе епилептичара, онда морамо бити веома пажљиви, ако хоћемо да правимо сентенције о ономе, што све може да произађе из духовних поремећаја, и о значају откривења, која леже с оне стране нашег разумевања.

У својој књизи *„Злочинац“* описао сам епилептичног лудака и фалсификатора В. Е., који је писао: *„Завршујем с уверавањем, да никада нисам имао амбицију, да владам једном државом; али кад би ме какав плебисцит учинио министром, прве би часове на то употребио, да чиновништво одозго до доле реформишем“*. У књизи *„Генијални човек“* описао сам једног епилептичног фалсификатора, женоубицу и ступратора, који је био високо поетски обдарен и проповедао нову религију, чији се је главни рит састојао у силовању, које је он покушавао да приведе у праксу на улицама париским у својим епилептичним нападима. Други један епилептичар, лопов из навике, хтео је да спреми једну експедицију за насељење једног острва код Нове Гвинеје, затим је хтео да са ишчекиваним добитком потпомогне Коланплера и да да себе — био је свега 17 година — бирати за посланика, како би све законе променио и увео опште право гласа.

У Золином Жерминалу Лангије води порекло од алкохолиста и дегенерисаних, отуда његово брзо опијање при трећој чаши и јак нагон за убијањем, кога задовољава у друштвеним немирима. Само у пијанству имао је *манију да поједе човека*. Зола је овде копирао, незнајући ни сам, један случај политичке епилепсије.

Најречитији пример видео сам пре кратког времена у једном због беспосличења и скитарања укоромене младићу са забаченим челом, чулом питања готово неосетљивом, који ми је на питање, да ли га занима политика, одговорио запрепашћено: *„Не говорите ми о томе, јер то је моја несрећа, кад сам на фарбању и кад ми падну при томе реформе напамет, ја причам о томе својим друговима, и постајем постепено занешен, постане ми црно пред очима и падам на земљу“*. Затим ми разви пројект готово преадамски: уништење новца, одела, школа, општу размену свих врста рада итд. Његова се енергија исцрпљивала у овим плановима; он је патио од праве политичке епилепсије. Уверење и воља нису му недостајали, само му је недостајао генијалитет. Кад би овај последњи имао и живео у zgodно време и у zgodном народу, постао би реформатор, на чију епилепсију и генијалитет нико не би ни мислио.¹⁾ Да под-

¹⁾ В. С. Lombroso, *Seconda Centuria di criminali*, 1890. — F. A. стар 37 година, пијемонтезац, син душевно болесног оца и етичне матери, брат једног меланхолика, занимање лакирер; величина 1,75 м. тежина 71 кг.; има две бразде од повреда на позадини главе, једну на врату, која му је остала од једнога покушаја самоубиства; лобања браздестаљна, индекс 88, капацитет лобање 1602, забачено чело, разроко око, кломпаве уши, леворук и анестетичан; естезиометар 3,1 десно, 2,2 лево; феномени колена потенцирани; динамометар показује лево 30, десно 34; десно раме стоји нешто ниже; брадиказија; аективна осећања нормална; воли веома жене, мало је религиозан, не може по-

сетимо овде на то, да је од 15 анархиста у Неапољу најфанатичнији од слагача Фемено, који је већ петнајест пута при штрајховима кажњаван због покушаја убиства, денунцирања и тако даље, био — епилептичар. У ову врсту долази и М.... М. М. кога је студирао Зунарели; он је доброг раста; левостране плагиоцефалије; уши плоснате, асиметричне и дубоко посађене; лице велико са испалим вилицама; доњи кутњаци и горњи средњи сечњаци јако су развијени; брада ретка; боја лица бледа. Брат дедин и брат очев били су апоплектични, један брат материн нервозан.

Он је од осамнајест месеци почео читати; од 16 година положио је лицејски испит, показивао се је увек као рано сазрео, и имао је изричну наклоност свему чудноватоме и фантастичном. Од 12 година мастурбант, осећао је од 13 година конгестије, које су чиниле те се бојао да нема апоплектичне наследне диспозиције. По изласку из школе прележао је од 16 година лак тифус после чега је имао епилептичне нападе и нападе онесвешћености и наизменичне периоде депресије и егзалтације, нагон за самоубиством и велики страх од смрти. При малим нападима има увек свест о својој болесној стањи, али са сећањем пуним празнина. У слободним интервалама има слободне перцепције, слабо памћене. Кроз све промене његовог расположења показује се у основи добар карактер; он има најплеменитија осећања и ужива у идеји апостолства и мучеништва. Он је писао социолошке рефлексије; што при томе надовезује сам на идеју других, ове чудноватим начином не сматра за своју својину, већ приписује другима. Једно време заступао је демократска гледишта; увек је био на челу покрета универзитетске младежи; говорио је с емоцијом, ватрено и био је готов, да одмах приступи делу. У једној бурној народној демонстрацији, коју је предузео да води, предложио је без ичега даљег спаљивање општинске куће и био је први при покушају да се то изведе. У једној студентској демонстрацији противу једнога професора јурнуо је на универзитетску заставу, дочепао ју и стао с њоме на чело гомиле; у вече је имао епилептичан напад. Другог дана ухватио је у универзитету професора за раме и жестоко га тучао. У једном штрајку пострекавао је раднике, те је на последку оптужен и осуђен.

Овде долази и један диктатор аргентинске републике, чија влада представља најкрвавију епоху у историји ове земље: Роза. Он је патио од моралног лудила, био је син једне хистеричне и сам епилептичан, са знацима рођеног злочинца (јака коса, веома оштар лични угао, ниско у дну испало чело, јаке трепавичне луке); још од детињства волео је да мучи животиње, да тиранизира млађе. Дочепавши се власти падао је у злочиначке подвиге најчудноватије врсте: дао је да се по улицама продају људске главе као наранџе, китио је своје коње кожом убијених непријатеља, спремао је убиства без икаквог разлога, пронашао је нарочите инструменте за мучење (неку врсту тестере, усијане мангале) и вршио је погубљење уз пратњу музике (в. Ramos-Merju, 1. с.).

ТЕЛЕСНЕ И СМРТНЕ КАЗНЕ

КОД СВИХ МАРОДА И У СВИМА ВРЕМЕНИМА

ДРУГИ ДЕО. — ТЕЛЕСНЕ КАЗНЕ

16

О сле п љ и в а њ е.

И ако ништа неутешније нема него губитак очију, ипак је било лудака који су слепило сматрали за благослов, полазећи од те мисли да губитак вида веома повишава унутрашњи

вине да чита, јер му читање проузрукује главобољу и занос; наступи онесвешћености кадкада те пада. У 13 година постао је мастурбант, од 16 почео да посећује бурдеље.

Најпре је осуђен због пијанства, затим због крађе две мре од свога господара, које је попио; није у томе видео никакву неправду, говорио, да је мало плаћен. О својим плановима за реформу овако се изражавао: нико не сме имати новаца, нико не сме преко мере радити или спречавати размену продуката; никакво одело, осим једног рунца за покриће тајних делова, никакав закон, и за спавање колиба; апсолутну слободу брака или боље рећи конкурената са сваком женом; апсолутно уништење школа, па онда попови, које све треба побити осим оне, који хоће да ради; могао би се још поставити по један у свакој парохији; господи би одузео сав новац и приморао их да живе од свога рада. *„Тако је то било у старо време, као што сам чуо да се прича“*. (Archivio, 1889).

живот и пуноћу мисли не ремете више спољни утисци. Тако је се Демокрит сам ослепио да би се мирније могао бавити својим философским испитивањима.

Још у старо доба знало се како је страховита казна губитак вида. И ако у Св. Писму на разним местима стоји „око за око, зуб за зуб“ ипак се ни из једног места у Библији не да извести сигурно да је копање очију било *ius talionis*, и да је примењивано само на оне који су пре тога другима ископали очи. На против она места која директно казују да је та тешка казна извршивана, сасвим искучују талиом. Саопштени примери казују, да су јакога Симсона, пошто га је лукавство предало у руке његовим непријатељима, Филистеји ослепили, и да је то исто учинио Небукаднезар са краљем Зедекијом. У оба случаја дакле ослепљивање било је казна за опасне непријатеље, или за оне који су свој народ дизали против тиранских власника.

Из Персије, земље најтежих и најужаснијих казни познати су и различни примери ослепљивања. Предања обично казују само то да су владоци своје синове, или таква лица од којих су се морали бојати да ће их збацити с престола, давали ослепљивати да би их учинили неспособним за владање, али тим се никако не тврди да та казна није примењивана и према обичним поданицима; на против примери казују да је казна ослепљивања била позната и да је владоцима била у вољи.

Свакојачко сигурно је да је казна ослепљивања вршена у цело старо доба а местимице и после средњег века.

Из грчке историје види се да је још у најдаље старо доба било познато ископавање очију, а то се потпуно слаже са старозаветним предањима. За велику старост те казне говори још историја Едипова, кога је његов отац Лајус, краљ од Тебе, осудио на смрт, али га целат из сажалења пусти, за тим га нађе и усини коринтски краљ, и доцније, не знајући за своје порекло, убије свога оца и ожени се својом матером Јокастом. Кад је дознао за тај двоструки, и ако нехотични, преступ, он се и сам ослепи. На то би се он тешко одлучио да ослепљивање није било тада већ позната казна. У ствари, у најстарије доба код Грка ослепљивање је било казна за браколом, за пљачкање храма, и као талионска казна за оне који су другога ослепили. Кад се упореди персиска историја са историјом старе Грчке види се слагање и у погледу ослепљивања јер су и у Грчкој власници ослепљивали она лица за која су држали да хоће да им отму владу, да би их учинили неспособним за владање.

При честом додиру ратовима оба та народа природно је да је било узајамног уплива по казненом праву, у колико се тиче казних средстава.

Код Римљана, чија су казнена средства стварана по угледу на грчка, или бар под грчким упливом, било је ослепљивање сасвим позната казна, која се примењивала због различних преступа, а по неки пут се примењивала и према таквим лицима, која су ма каквом радњом изазивала негодовање. О Помпеју се прича да је један пут једног солдата дао ослепити што је једну жену осрамотио.

Највише је вршено ослепљивање у гоњењима Хришћана, јер није било никојега зла, које несретни следбеници Христови нису имали да трпе. Нарочито је под царем Диоклецијаном цветала та казна ако се у опште може назвати казна насиља према незаштитеним и невиним људима. Али се нису задовољавали тиме да угасе светлост очију, него су се најревносније трудили да несретним жртвама зададу најужасније болове. А то су постигали различним путевима. Или су забадали несретницима усијано гвожђе у око, или су метали на очи негашен креч, на који су капали сирће. Какве је то муке задавало, о томе не треба ни говорити. По неки пут су били тако „човечни“ да су хришћанима само једно око изгорели. Тако су могли боље видети шта све њихова браћа и сестре имају да претрпе.

И свуд, у свима земљама ископавање очију било је омиљено казнено средство. И у Немачкој је вршено ослепљивања што се може видети из различних старих права. Ископавање једног ока није сматрано за тако тешку казну; бар је сматрано као блажија казна него одсецање носа. Можда су и то мислили да један човек има два ока а један нос.

Доцније је ослепљивање бивало чешће и због најразличнијих дела, па и онда кад је требало покајати неку неправду, којој није непосредно претила законска казна. Тако прича Штиф-

нер у његовој духовној историји да је граф Херберт Ротенбург дао ослепити у оба ока неке судије што нису хтели помоћи једној жени да дође до њенога права, као што им је била дужност цар Фридрих Барбароса брзо је свршавао с неверним ратницима; издајцима је давао ишчупати језик а бегунци су ослепљивани.

Тешко је рећи докле је се одржала та казна. У законнику Carolina она се још изречно спомиње. А у законнику Theresiana нема о ископавању очију ни једне речи, ни при набрајању казни, ни при поштравањима казни, и то јасно показује да је ослепљивање, око средине 18 столећа, било преживела казна. А раније је ископавање очију и у Угарској и у Аустрији као и у Чешкој било познато казнено средство.

Прича се да је год. 1366 један чешки племић, по имену Захора дошао на ту луду мисао да својим поданицима забрани посећивање божје службе и да се умрли сахрањују на гробљу. Пошто га свештеник никако није могао намолити да одустане од тога и пошто је он непрестано наваљивао, он га просто баца у тамницу. Али на велике молбе других он га пусти на слободу. Чим добије слободу свештеник оде у Праг и потужи се на грешно понашање тога племића. Кад су Захору позвали да одговара он се начини тешко болестан, али обећа да ће се сасвим поправити и да ће свештеника поштовати. Свештеник се врати утешен кући, али племић бесан од љутине одмах га затвори, и пошто му је „учинио издају“ нареди те му ископају очи. Али тај подмукли злочин не оста сакривен и цар Карло IV нареди да се њему ископају очи. У залуд је племић молио да га пусте; узалуд је давао ма колики новчани откуп, само да га не ослепе. Али цар оста неумољив, говорећи да се новцем човеку не могу платити очи. И доиста је езекуција извршена у Прагу на јавном месту. Али Захора није дуго преживео тај дан; он је умро после неколико дана.

Одсецање прстију.

Ова казна нити је била врло раширена нити често примењивана; она је се вршила само у немачким земљама, бар као законито прописана казна. Ако је *ius talionis* у законик Carolina, тако прописано да онај који се лажно закуне, треба да изгуби прсте којима се лажно заклео, то није са свим разложно, пошто се заклетва не врши прстима. И у старо доба заклетва се није вршила дизањем руке и три прста. Старо доба имало је о заклетви сасвим друкчију преставу него потоње доба. Формалност је била у томе што су они који су се кледали додиривали какав предмет који је се односио на позвано божанство или на казну која се очекивала за кривоклетство. По неки пут су се и на мачу заклињали. Код Римљана клело се на једном камену, који је онај који се клео држао у руци и за тим бацно. Скандинавци су се кледали на једном прстену који је у храму чуван био и био попрскан жртвеном крвљу.

Дизање прстију тек је доцније ушло у обичај; отуда је и талион одсецања клетвених прстију постао наравно тек у доцније доба.

Законик Каролина излаже казну одсецања прстију само у два параграфа.

При извршењу пресуде одсецања прстију нису цели прсти одбијани, него само први зглавак свакога прста.

И у законнику Терезијана помиње се одсецање прстију, али он не признаје то као самосталну казну, него само као поштрење смртне казне. Али чудно је да одсецање прстију није поменуто код поштравања; отуда се може извести да није ни примењивано често. За то је било других и тежих средстава.

Дивокрадицама је осецан десни палац; није му дакле осецана рука којом је грешио, ни трећина оба прста као при кривоклетству, него палац који је ту најмање суделовао у преступу. Отуда се види да у шумским и ловачким стварима нису знали за шалу, него су често вршене тешке казне за незнатне ствари.

Одсецање руку и ногу.

И ако су одсецање руку и ногу две ствари из основа различне, које су у доцнијем праву само појединце признате, ипак се мора о обема казнама заједнички говорити, пошто су у старом немачком и северном праву заједнички признате и извршиване; казна је гласила тада на одсецање леве ноге и десне

руке. Ту особеност нигде на другом месту не налазимо. И код Римљана, Египћана и Персијанаца бивало је одсецање једне ноге, али и ако је та казна била спојена с другим мучењима, то ипак нигде није откривена та формула, која подсећа на особити казнени пропис старог немачког права. Што су баш десна рука и лева нога одсецане, чинило је те је казна била осетљивија, јер су десна рука и лева нога за вредније и потребније. И данас се десна рука сматра обично за пречу од леве, јер је згоднија за послове свакидашњег живота и обично је јача. А у старо доба била је наравно десна рука, која је носила оружје, још више у части, и човек коме је била одсечена десна рука, који је тиме учињен без одбране и неспособан за борбу, губио је свако право на част и поштовање, јер је тада важило начело „ко се не може бранити, нема части“. Неспособан за борбу били су *homines viles*. Из тога се већ види да казна није била само веома осетна телесна казна, него уједно и још осетнија казна части. А зашто су бирали баш леву ногу а не десну? И то је имало свог основа у ратничким обзирима, и исти закон, који ту казну одређују, дају и тај разлог. Левом ногом пео се ратник на узенију да узјаше на коња, и одсецање леве ноге с тога је и имао симболичко значење, да онај који је тако кажњен није могао више бити достојан да се погне на убојна коња. С тога у спајању обе те казне налазимо само појачање исте мисли, те можемо разумети особеност те казнене одредбе. У томе се слаже немачко право са старо-северним.

Пошто је постојала тако велика разлика између десне и леве руке, десне и леве ноге, то је за чудо да стара права не праве ту разлику при одредби накнаде која се има дати повређеноме, него је повређени имао само право да за губитак једне руке или једне ноге тражи од повредиоца одређену казну. По доцнијем физичком праву десна рука и лева нога накнађавала се са 28 унција, лева рука са 26, десна нога са 27 унција. Разлози за ту разлику слажу се потпуно са разлозима поменим при казни и отуд се може закључити да је законодавац и сам видео и уклонио противречност, која је постојала између казне и накнаде.

Сл. 29. — Одсецање руку и ногу.

Код других старих народа обично је било само одсецање једне ноге и та је казна обично очекивала само робове; кад су бегали и бивали опет ухваћени. У старом Риму та је казна у најстарије доба била примењивана само према робовима бегунцима и могао ју је господар сам извршити. Доцније су и крадљивце тако исто кажњавали и то из прва само тада кад су хтели бегством да избегну казну; доцније је одсецање ноге постало обичније а нарочито при гоњењима Хришћана.

И Египћани су знали за ту казну. Али пре свега она као да је у азијским земљама била обичај; тамо је се најдуже и одржала и у неколико се и данас тамо врши, као на пример код Хинеза.

Много више било је у обичају одсецање руку него одсецање ногу. И у законнику каролина, и у законнику *Theresiana* помиње се истина одсецање ногу и први законик то никако не

забрањује, него на разним местима шта више допушта; али се не сме previdети да у формулама пресуде оно се ни једном речи не помиње; с тога и није било тако у обичају, а у доцније доба никако. Законик Тересијана забрањује то изрично као самосталну казну и највише је допушта као поштрење смртне казне.

Друкчије се односи закон према казни одсецања руку. И то се не помиње као самостална казна, али се прилично често помиње код поштравања казни и додатака казнама. Мора се истина применити да је то било више него додаток казне; рука се обично одсецала тек после погубљења, и тада је се метала на тачак.

Да је законик Каролина прописивао одсецање руку као самосталну казну, видели смо већ и та је се казна одржала до дубоко у 18 столеће.

Да је одсецање руке била казна која је старом поимању била близу, види се и из те околности што се природно већина казнених дела врши руком. Сваки насилни акт свако узимање туђе ствари, рушење туђе својине, све су то ствари које се без помоћи руку не могу извести. Пошто је најстарије појимање било то да онај суд, који је грешно, треба да буде кажњен то се по себи разуме да је баш код најстаријих народа одсецање руке морало бити врло обична казна, и доиста налазимо ту казну скоро свуд у старо доба.

Али пошто су смртне казне старије од простих телесних казни то је и одсецање руке, ма како да је морало бити близу памети, ипак је у читавом низу случајева било искључено. У Св. Писму налазимо помену ту казну само један пут и то у 5 књизи Мојсијевој, из чега се види да и старим Јеврејима казна одсецања руке никако није била непозната.

И код Египћана било је одсецање руку познато још у врло старо доба. Али се поуздано може казати само то да је она примењивана на оне који су ковали и протурали лажне новце, на варалице, фалсфикаторе новина, печата итд., али се може рећи да су и друга дела тако кажњавана.

Као казна за лажно ковање новаца налази се одсецање руку и код многих других народа, као код Грка, Римљана, Лонгобарда. Па и сам Карло Вел употребљавао је ту казну. Доцнији закони били су у осталом против таког преступа много строжији претили су за то чак и смртном казном. Оба законика и Каролина и Терзијана прописују за тај преступ казну спаљивања живог, дакле никако се не задовољавају са лаком телесном казном. У старо-германском зборнику закона налази се овако место „*De falsa moneta jubemus, ut qui eam percussisse comprobatus fuerit, manus ei amputetur.*“ По старом бајуварском праву ноћни црквени лопов, ако није био слободан човек, губио је руку и очи. По Визиготском закону одсецали су руку деци, која су тукла своје родитеље. Лопове су свуд прво кажњавали одсецањем руке пре него што су их доцнијим законима кажњавали смрћу.

У старом франачком и бајуварском праву била је једна одредба о недељном одмору. Ко је себи допустио да повреди светињу недеље тиме што је радио морао је допустити и то да му се рука одсече. Тако исто у немачким земљама одсецали су руку ономе који је квару дрва у шуми, опет један доказ како су ревностно чували шуму и дрва. Као последњу врсту преступника, који су кажњавани одсецањем руке и то у најразличнијим временима и у најразличнијим земљама да поменимо оне који су састављали погрдне списе и срамне памфлете.

По свему томе види се да је та казна била врло обична и да је често примењивана.

А да је одсецање руку било и акат савомовоље разуме се кад се узме на ум како је та казна била веома раширена. Нарочито је та казна играла велику улогу у рату, јер је њом побеђени један пут за свагда излечен био од жеље за осветом.

И у религиозним ратовима и при религиозним гоњењима често је примењивана та казна, јер је се у таквим приликама развијала најдивљија свирепост. А обично несретним мученицима нису само одсецали једну руку, него обе руке па још и ноге уз то. Јаков Грим у својим немачким правним старинама наводи да се у северним народним скаскама налази понеки пут и пробадање стопала. Не само у скаскама него је то било и у ствари. Кад су Римљани гонили хришћане, пробадали су им стопала, провлачили су конопац кроз тако начињене отворе и

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

тако су их утврђавали на коњу. А за тим су вукли насретнике на смрт. Такве су се ствари догађале и при гоњењу Валденза, па и у другим приликама, кад су се скромни католици трудили да одрже хришћанство чисто.

Ако је се и код сувоземне војске одавно строго пазило на одржање дисциплине, то је то у много већој мери било потребно код морине, где је велики број људи био упућен на сразмерно тесан простор. С тога су преступи против рада на лађама још у рано доба били врло строго кажњавани. Против таквих који су са својим друговима почели свађу или су у свађи потегли ножеве, била је утврђена једна нарочита казна, која у начелу живо опомиње на одсецање руке и с тога је овде треба поменути. Таквог преступника одводили су до катарке, где је он дигао руку уз дрво и тада су је тако приковали уз дрво да су му кроз шаку пробали нож у дрво и тако кажњенога остављали својој судбини. Овоме наравно није ништа друго остајало него да се одкине од катарке, при чему му је нож наравно расецао руку до прстију. Тај обичај као да је се пренео са морине на суву земљу, јер се налази у неким градским статутима.

Пошто су законици као Каролина, Саксонско земаљско право и Саксонска Конституција само казивали да се за тај и тај преступ одсече рука, то је настојало спорно питање која се рука у законику мисли. Акурзија Балдус, Бартолус, Цепела били су за то да треба леву руку одсећи, пошто је преступнику требала и даље десна рука да би морао радити. Други су на против, према старим зликовцима, били одлучно за то да се одсече десна рука, док су други, а међу њима и Одофредус, нагињали Левенштајнском праву и држали су да се ту не може у начелу мислити ни о левој ни о десној руци него увек ону коју је злочинац употребио за свој преступ. И ако су заступници овог последњег мишљења дошли најближе решењу, то је било и других правника, а међу њима и чувени Карпцов, који су више водили рачуна о правичности и хуманости и одлучивали да осуђени треба да изгуби ону руку, без које најлакше може бити. Бива да је десна рука саката или из ког другог разлога неупотребљива; наравно да је се у том случају осуђеноме морала одсећи неупотребљива рука, а не она којом се може служити. И ако је обично десна рука јача, те се по томе мора одсећи лева рука, то ипак у сваком случају судија има да испита, да ли ствар и друкчије не стоји. И суд у Липсци био је тога мишљења да ону руку треба одсећи, без које осуђени најлакше може бити. Али у томе је решавао не преступник него судија.

Тако исто настајало је питање шта да се ради кад преступник има само једну руку, да ли му и њу треба одсећи. У ученим питањима ретко се слажу стручњаци, па и овде не. Разни чувени правници били су мишљења да кад је преступник изгубио једну руку због каквог ранијег злочина а не без сопствене кривице, да му се тада слободно може и друга одсећи.

Због разних преступа кажњавали су одсецањем руке. Насиља су лако повлачила ту казну, нарочито кад су извршивана у каквом замку или граду, јер је тиме бивао повређен градски мир, који је нарочито важио за свети. Тако су лајнцишке судије 1596. једног пажа у замку, који је ту тукао једног племића и мачем га повредио, с обзиром на његову младост и на његово пијано стање, у коме је тај преступ учинио, осудили да му се одсече рука без које најлакше може бити, и да се протера из земље. (Наставиће се)

ПРЕЗИМЕ

ДРЖАВНО-ПРАВНА СТУДИЈА

Написао К-Н-ца.

Кад смо овој нашој расправи дали наслов, моралисмо одредити и границе у којима ће се она кретати, како се неби изгубила у осматрањима; и далеко одмакли од намереног циља.

Одређујући овој теми што ужи обим, неопходно је потребно ради ширег круга читалаца, да бацимо један поглед на ово двоје:

- а) Шта се у опште разумева под речи *држава*; а
б) Шта опет под речи *право*?

Појам о држави у науци је пречишћен, и не оспоран.

Под државом се разуму увек два објекта: ограничени простор земљишта, и народ који на томе простору живи.

Колико је јасна и одређена дефиниција државе, толико је непотпуна и не одређена дефиниција права.

Одважив се на овај рад решихмо се да не улазимо у дискусију спорних питања, па зато обилазећи мишљења разни писаца о праву, за појам његов послужимо се изреком једнога нашег сада понајстаријег правника,¹⁾ који се о томе изјаснио овако: „*право је оно што закон наређује*“.

Кад смо на овај начин стекли доста одређене појмове о томе, шта је држава, а шта право, намеће нам се и нехотице питање, како се зове у држави онај фактор, без кога се уређена држава не да ни замислити.

Сила, која државу чини државом, а праву даје животворне силе, зове се онај фактор који доноси законе, и на тај начин управља државом. Она је у науци позната под именом *суверене воље*, или једном речи: *суверенитет*.

Шта се под том речи разуме ми разазнајемо по њеној функцији, по последицама које оставља, а сама дефиниција није пречишћена и одређена.

За сада појам ове речи, има своја два преставника: Монтескија и Русоа, који се у осматрањима битно разликују, а слажу само у главном, да она мора постојати, што је за нас и најглавније.

Према наведеном, закони у државама постају сувереном вољом, законодавним телом.

Као што су различити циљеви, за које се закони пишу, они се и деле у разне категорије, од којих су две понајглавније: једни носе на себи карактер *јавне*, а други, *приватне природе*.

Јавни је живот у држави тамо, где се стичу интереси државе и појединаца; и за њега можемо рећи, да се тиче поглавито државне организације.

Приватни је државни живот онамо, где је заинтересован само појединац, коме је дозвољено под извесним ограничењима, своје интересе унапређивати онако, како он нађе за најбоље.

Према наведеном изгледа да је приватна ствар сваког грађанина у држави, како ће се он звати и презивати; али ако се мало дубље загледа у ову ствар, лако ће се оназити, да закон у том погледу несме бити израз приватне, но јавне природе.

Да је тако уверићемо се одма, ако се у томе погледу вратимо у прошлост.

У оним временима кад је био слаб или никакав трговачки саобраћај, дажбине у натури, примитивна организација у војничком погледу, никаква или сасма ограничена употреба новца, и кад питање народносно беше непознато; изгледа заиста да је питање о имену и презимену, била лична ствар појединаца; али са развићем саобраћаја и трговачки односа, у земљи и ван ове, сувремено војничко уређење, и најзад као хикулминација *народносно питање, које је данас основа свима државним уређењима*; више но очито доказују, да питање о томе носи на себи јавни карактер, као и закон којим се то питање регулише.

За нас посебице од велике је важности ово питање још и с' тога, што од његовог правилног решења, његовог облика и одређености, зависи успевање наше националне мисли, и основано проширење данашњи граница.

После ових кратких напомена пођимо даље.

Нужно је дакле, да се Србин зове и презива тако, да се ни у ком погледу његова народност сумњичити не може; као што је нужно да има и своју славу, своје крсно име, што му је најлепша и најјача одлика, у целој словенској породици.

Од овога правила изузимамо часне изузетке оне наше браће, која се природњавају, па по нужди, и за опште благо државе и нашега народа, уносе мешовину имена и презимена, задржавајући обично у имену старо порекло, што је оправдано, и није ни уколко штетно.

Прошлост наша била је у томе погледу чиста и беспрекорна.

¹⁾ Који је умро у току писања ове расправе.

Зуб времена који је много шта доброга међу нама уништио или накарадио, дотерао је у последње време до тога: да смо у место Немање, Доброслава, Властимира, Југ-Богдана и старина Новака; под утицајем Грчке патријаршије били дотерали до: Онуфрија, Алемпија, Ананија: Хрисанте, Кеве, Јанке и преблаге Саре.

У место: Обилића, Страхињића, до Мите снаша Пелиног, Лазе Гргеча, некаквог Сома, и бог те питао још какви рогоба!

Да је само та штета, што ко лично трпи те ружне називе; што изазива пакосан смеј, и даје материјала за саркастичне списе и спевове; никада нам неби пало на ум да се дотичне тога питања, али како то звање, или презивање, снажно утиче на развој догађаја, у погледу на наше националне идеале; а у нашем унутарњем развићу ствара заплете, смета судству и администрацији, добром војничком уређењу, па и самој трговини; наканили смо се, да преврнемо један лист из историје најновијег нашег уређења државног, да покажемо шта је у том погледу учињено у првим данима после нашег ослобођења, и шта би требало урадити, те да се очува чистота презимена, те најлепше српске одлике; не дотичући се овом приликом имена, ни крсног имена, да се неби много удалили од постављене мете, а нарочито још зато, што смо уочили, да неискравност у презимену ствара највеће пометње и забуне у сваком погледу.

Данас, кад је Турчин скоро сасвим престао да турчи, и кад се на северу мађари, а на југу бугари; треба да нам је најозбиљнија опомена, да овде на нашем огњишту, све у том погледу доведемо у ред, како би тиме дали импулса раскомаданом српству где год га има, да брани свој понос и своје колено.

Пре четрдесет и шест година послати су у Аустро-Угарску, столоначелници министарства правде: Стеван Груборовић и Сретен Поповић, да провиде тамо вођење баштинских књига, како би се и код нас завести могле.

Овај њихов извештај нисмо могли додати, а и да нам је при руци морали би га обићи, пошто овде није реч о баштинским књигама, и тога извештаја дотичемо се само толико, што је по њиховоме предлогу донета уредба (од 31. јануара 1851 год. ВМ 62) о томе: да се чувају и поштују стара презимена као светиња, наводећи, да је то један од битних услова да би се код нас могле завести баштенске књиге.

И Сретена и Стевана скрива гробна тишина, и можда њихове породице имају података да су они у том погледу радили и шта више, али главно је да нису успели у томе, јер и до данас немамо баштинских књига.

Можда би нам о томе могла дати података архива министарства правде, али како је то све важно само за то специјално питање, ми овим одужујући се њиховим сенима са поштовањем, благодаримо им, што су можда и нехотице учинили једну велику услугу другој ствари, о којој хоћемо да говоримо, неби ли још кога покренули на рад у томе правцу.

Истина поменута господа нису условили као битни услов чистоту презимена, за правилно вођење баштинских књига, али су нагласили: да се чувају стара породична презимена и да се не презива сваки на име свога оца; јер би то по њиховом мишљењу била једна велика сметња у овоме раду.

И ми то понављамо и велимо, да је горе поменута уредба била у оно времена прека потреба, па и ако је до сада у опште имала мало успеха у погледу на народне идеале, имала је великог успеха и снажног утицаја, на државно уређење у сваком погледу.

Да је тако, види се из тога, што је то питање у западном крају наше домовине скинуто скоро сасвим са дневног реда, а тако исто и у неком делу северног краја. Бесмислице ове врсте цветају у источним крајевима, и у мањој мери у јужним деловима.

Онај који води рачуна о овој ствари, и има посла са народом, као што су чиновници у опште и трговци, мора се често црта запитати: да ли је ово Србија, или је Етиотија?!

Слободни смо рећи, да у оним крајевима, које смо у предним ставовима обележили као свестрано запарложење у томе погледу, влада право вавилонско царство. Наћићете људи, који апсолутно и сами не знају како се презивају и одзивају се готко на свако презиме, а сваки их има по неколико.

Да би у даљем току ове расправе могли објаснити што боље заслуге оних, који су овом корисном подухвату ударили темељ, цитираћемо овде поменућу уредбу.

Она гласи: *»Да се од стране управителства нареди, да се у породицама нашега народа презимена једанипут за стална утврде, како би се унапредак за свагда знати могло једно презиме, једна иста породица, а да би се то удејствовати могло, да све власти, како грађанске, тако и духовне, а и школске и војне, по овој наредби презимена по најстарије му у породици заводе, и после свагда да само за ова стално установљена презимена расиштују, та у надлежна јавна и званична акта уписују и на иста своја решења и друге закључке издају. Нарочито пак, да се при попису људства по овоме ревностно и уредно поступа, па кад се овде једанипут презиме породице установи, онда и код судова и код осталих власти за ово да се шта, и ово да се у сваки род јавни и званични употребава.*

На основу ове уредбе, као природна последица потекла је одма уредба: како се врши аромена презимена, која и данас важи, (од 30 јуна 1851 године ВМ 470, Зборник VI. страна 30).

И она прва уредба и данас је у потпуној сили и важности, и да је којом срећом исту: чиновник, војник, учитељ, свештеник, мајка, отац и сваки србин, пригрлио са онолико љубави и жара, са колико је она написана и препоручена, многе би наше ствари, не само у земљи, но и ван ње, стајале другачије.

Али не само да није још доцкан, но је време да се одма и што пре, у том погледу уради све што треба, те да скоро будућност надокнади све оно, што је пропуштено учинити за прошли педесет година.

Пре но што пређемо на саму ствар о томе, шта би требало урадити, да се у овоме погледу осигура успех, који одговара традицијама, сувремености и сјајној будућности, напоменућемо још неке узроке, са којих позната уредба, није дала потпуног успеха.

Све наше уредбе, из првих дана нашег државног уређења, носе на себи карактер патријархалности, и нису у ствари закони, но лепи и благи савети.

Онда кад је и сам престо био на слабој основи, кад је чиновништво регрутовано из простог народа, сва наређења нису носила карактер императиван; а зна се да закони који немају и принудну клаузулу, и ако им је основа правична и морална, никада по последицама не могу бити оно што треба да су. А да је тако, доказ је то, што је тим поводом потекло оно римско правило: да тачно вршење оваки и строги закони, даје боље резултате, но кад се не врше и најбољи; а они први редовно садрже и принудне мере, казне.

(Свршиће се)

ПОУЧНО ЗАБАВНИ ДЕО

ПЕТЕН ПРОТИВ БУЊАСА.

Од Жоржа Куртелина

Председник, једноме сведоку који довршује свој исказ. Одлазите до врага. (поправља се) Изволите на ваше место, хтедох рећи. Петене, имате ли адвоката?

Петен.

Имам, господине председниче. Нашо сам једнога, за три франка. Погодили смо се.

Адвокат Буњасов, диже се.

То је адвокат Легатер, господине председниче; онај бивши државни тужилац који је отпуштен приликом последње министарске промене, па се после записао у адвокате.

Председник.

Добро, где је он?... Ах! ево га... (у томе тренутку улази одиста адвокат Легатер, држећи сервисту са актима испод носа). Хајде, господине Легатере, хајде! Суд вас чека.

Адвокат Легафер.

По хиљаду пута опростите. (Оставља сервиету, приближује се судском столу, и не знајући ни речи о ономе што је било пре његова доласка, почиње одбрану.) Господо. Ако је икада било непотребно образложити и подупрети једну одбрану, то је одиста ова због које ми је данас пала у део та част да говорим пред вама. Тек што је изишао из нежнога доба детињства, човек кога имате ви данас да судите, — и кога ћете ви осудити, ја сам у то уверен, са свом строгошћу коју вам ваша правичност налаже, — давао је нимало несумњиве знаке једне природе која је била без икаквога човечног осећања. Он је батинама обасипао своју јадну мајку и отимао јој њену уштеду коју је после расипао купујући шећерлеме и цигаре од чоколаде: кобни предзнаци будућности која је имала још гора да постане... Хоћу ли вам сликати, господо, дирљиви бол који је парао срце те жене?... Не!... И када бих хтео, ја не бих могао, толико ми се узбуђење прелива у влажне сузе и зауставља мој глас у гњевном гнушању...

Председник, запрепашћен.

Ах, тако! ви тражите да се оптужени осуди!

Адвокат Легафер.

Ван сваке сумње, и то највишом казном.

Председник, који ништа не разуме у свему томе.

Али ви сте адвокат!!!...

Адвокат Легафер, тргнувши се.

Адвок... По хиљаду пута опростите, господине председниче; проста расејаност... мислио сам да сам још државни тужилац... (Мења тон). Нека суд изволи моје закључке усвојити, мога клијента од сваке кривице ослободити и противну страну на плаћање свију судских трошкова осудити. (Брани.) Господо. Ако је икада праведна ствар једнога невиног човека била као сунце јасна у очима честитих људи, то је случај — ја се усуђујем то прокламовати, — у афери која нас занима. Унук једнога пуковника из доба Наполеонова који је оставио своје кости на Јени за славу мајке отаџбине и триумф наших слобода; син једнога гренадира у гарди који је, под бедемима Севастопоља, стекао почасни орден врхом свога бајонета; — шта велим, син једнога гренадира?... син својих дела, боље је рећи... који се борио 1870 у првим редовима оне храбре војске лоарске чија ће успомена остати неизгладива у свима истински француским срцима, — Буњас, господо, јесте частан човек, у најширем, највеличанственијем смислу те речи!... Још из најранијега детињства он је показивао недољиве склоности ка врлини, и својом прилежношћу, својом трудољубивошћу, својим поноситим презирањем ништавних уживања у животу, он је знао да задобије поштовање својих наставника и љубав својих родитеља. Да срећне породице, господо!... Нека ми буде допуштено да за часак бацам један поглед на дирљиви приказ: господин и госпођа Буњас, отац и мати, грле својим нежним рукама, и очима пуним слатких суза, сина (понос његових старих дана) који...

Председник, запрепашћен.

Ама, господине Легафере, ви то тражите да се Буњас пусти испод суђења?

Адвокат Легафер.

Свакако.

Председник.

А ви сте адвокат Петенов!...

Адвокат Легафер.

...Петенов?... По хиљаду пута опростите, господине председниче!... Једна проста омашка. Чудо то да се преварим у клијенту. (Мења тон). Нека суд изволи примити моје закључке, нека усвоји жалбу Петенову и осуди Буњаса на годину дана затвора и три хиљаде динара новчане казне, саобразно члану 373 кривичнога законика. (Брани.) Један пуки случај (за шта ће ме ваша правичност већ извинити) учинио је те сам мало час казао о Буњасу оно што најобичнија праведљивост налаже да сада кажем о Петену. Ако је икада право једнога човека својим сјајем заслепљивало очи просвећених судија, то је ово) које...

ВОЛТЕР И КРИМИНАЛНЕ АФЕРЕ ЊЕГОВОГА ДОБА

Од Е. Ноела.

.... Волтеру је шесет година; у то доба што га највише занима то је једна страховита литија која се прославља сваке године у Тулузи, за успомену покоља четири хиљаде хугенота који су погубљени у овој вароши десет година пре ноћи светог Вартоломија 1562. Година 1762 била је преступна и говорили су да је прославе са великим свечаностима.

Волтер је у напред задрхтао и спремао се да јавно жигоше ову варош. Да би припремио што достојнију прославу, тулуски суд отпоче вешањем једног протестантског свештеника, чији се злочин састојао у томе, што је ван вароши, у пољу, извршено неколико крштења и венчања. Али ово варварско дело било је само увод: 9 марта исти суд разапне на точак једног протестанта по имену Жана Каласа, кога су свештеници осудили за то што је у својој шесет деветој години удавио свога сина од двадесет осам година, јер, као што се говорило, овај је син хтео да пређе у католичку веру.

Да ли је овакав злочин био могућан? У историји је било само два примера да је отац био оптужен за убиство сина, ради вере, и зар то нису била два свеца? Волтер поче да истражује, пише у Тулузу, упознаје се с појединостима, понова испитује сведоке, упоређује рапорте и успева да изнесе пред лице целе Европе ове ствари:

Жан Калас, стар шесет и осам година, био је трговац у Тулузи више од четрдесет година, и сви који су живели с њиме знали су га као доброг оца. Он је био протестант, као и његова жена и сва деца, осим једнога сина, који се био вратио у католицизам, и коме је отац давао мало издржавање.

Изгледало је да је он био далеко од оног глупог фанатизма који кида све везе друштвене, да је одобрио покатоличавање свога сина Луја Каласа, а осим тога, служавка, која је код њега служила тридесет година, и која је васпитала ову његову децу, била је ревностна католичкиња. Један од синова Жана Каласа, по имену Марк-Антоан био је књижевник; он је био увек забринут, мрачан и напрасит. Овај младић није могао да ступи у трговину, јер није био зато способан, нити је могао да постане адвокат, јер су му биле потребне сведоцбе католичке цркве које није могао добити; он онда одлучи да сврши са животом, и ову намеру повери једном свом пријатељу. Он се у својој намери утврди читајући све оно што се икад писало о самоубиству. Најзад, једног дана пошто је изгубио свој новац у игри, он изабра баш тај дан за извршење своје намере.

Један пријатељ његов и његове породице, беше приспео из Бордоа у очи тога дана (12 октобра 1761 год.) Тај младић звао се Лавес, имао је деветнаест година, био је син једнога славног адвоката у Тулузи, и био је познат са свога искреног и благог понашања; он случајно руча код породице Каласа. Отац, мати, Марк-Антоан, њихов најстарији син, и њихов други син ручали су заједно. После ручка новукоше се сви у један мали салон; Марк-Антоан се изгуби; најзад, пошто млади Лавес хтеде да пође, и када сиђе с Пјером Каласом, нађоше доле поред магазина Марк-Антоана у кошуљи; обешена на вратима, и његову одећу савијену на контоару.

Кошуља му је била са свим у реду; коса лепо очешљана; на телу му није било никакве ране, никаквог убоја. Суседи зачуше болне узвике оца и матере; Лавес и Пјер Калас, изван себе, потрчаше да траже лекаре и полицију.

Док су они ово чинили, док су се отац и мати гушили у сузама и јецању. Становници Тулузе искупише се око куће. Тамошњи свет је пун предрасуда и ватрен; он сматра за чудовишта ону своју браћу која су друге вере.

У Тулузи се још и сад носи литија и пале ватромети оног дана када су пре два века поклана четири хиљаде јеретика.

Неки фанатик из те гомиле повика да је Жан Калас обесио сам свога сина Марк-Антоана. То се одмах понови једногласно; други додадоше да је мртавац требао сутра да се покатоличи и да га је млади Лавес и његова породица обесила из мржње према католичкој вери.

Кроз један тренутак, више се у то није ни сумњало. Цела варош била је убеђена да протестанска вера налаже да отац и

матери морају убити свога сина, ако овај хоће да преврне вером. Узбуђени духови никако се не заустављају.

Измисли се да су се у очи тога дана сакупили протестанти из Лангедока; да је већином гласова решено да се избере један целат из њихове секте; да је избор пао на младога Лавеса; како је овај младић за двадесет четири часа добио вест о овоме избору и дошао из Бордоа да помогне Жану Каласу, његовој жени и његовом сину Пјеру, да удаве једног пријатеља, једног сина, једног брата.

Кмет тулуски, подстрекнут тим гласовима, хтео је да се покаже ревносан у дужности. Он поступи противу свију правила и закона. Породица Каласа, и служавка католичкиња бише оковани. Објави се решење не мање неосновано но поступак кметов. Ишло се још даље: Марк-Антоан је као калвинист, и ако је сам себе убио, требао да буде однесен у гробље на плетзру, по тадашњим законима о самоубиству.

Њега сахранише са највећим почастима у цркви Светог Стевана у пркос свештенику који протествоваше против ове профанације.

У Лангедоку има четири реда братства покојника: бели, плави, сиви и црни. Фратри носе велику кукуљачу са маском од чоје, на којој су само две руке да би могли видети. Ред белих покајника одслужи Марк-Антоану свечану службу као неком мученику.

Никад ни једна црква није прославила светковину првог мученика са више свечаности. Али ова свечаност била је ужасна: изнад величанственог катафалка подигли су један скелет кога су покретали и који престављаше Марк-Антоана Каласа, у једној руци држи палицу а у другој перо којим је требао да потпише одрицање јереси, а које је у истини написао смртну пресуду његовом оцу. Још је требало несрећном самоубици само да га посвете; сви су га сматрали за свеца; неки га призиваху, други су ишли да се моле на његовом гробу, неки су га молили да прави чуда, други су приповедали о чудима која је већ починио.

Неколико судија били су из реда белих покајника. Смрт Жана Каласа била је неизбежна.

Што је нарочито припремало његову смрт, то је то што се приближавала она јединствена светковина коју Тулужани славе сваке године у спомен покоља четири хиљаде хугенота....

У вароши се чиниле припреме за ту свечаност. То је још већма узбуђивало загрејану машту народа. Јавно се говорило да ће точак на коме ће се распети Жан Калас бити најлепши украс свечаности.

Говорило се да само Провиђење шаље те људе да би били принесени на жртву светој вери.

Тринаест судија скупљаху се сваког дана да доврше процес.

Нису имали, нису могли имати никаква доказа против породице, али довољан је био доказ што су ти људи били оставили праву веру. Шест судија наваљиваху дуго да Жана Каласа, његовог сина и Лавеса одмах разапну на точак, а жена Жана Каласа да се спали на ломачи. Друга седморица, умеренији, хтели су да их бар испитају.

Дебатовало се дуго и много.

Један од седморице умерених судија (из обзира који му чине част) држао је за дужност да се повуче, и Жан Калас буде осуђен већином од једнога гласа.

Изгледало је немогућно да Жан Калас, старац од шесет осам година, са одавно славим, отеченим ногама, да је он могао сам да удави и да обеси свога сина који је имао осамнаест година и био необично снажан; било је апсолутно потребно да га у томе потпомогне његова жена, његов син Пјер, Лавес и служавка. Они су били заједно цело вече кад се тај несрећни догађај десио. Али та претпоставка била је исто толико глупа као и остале, јер како је једна служавка ревносна католичкиња могла трпети да хугеноти убију једнога младића кога је она васпитала, и кога убијају да га казне што воли веру те исте служавке? Како је Лавес могао тако брзо доћи из Бордоа да удави свога пријатеља, кад он није знао за његово измишљено мењање вере? Како је једна нежна мајка могла да дигне руку на свога сина? Како су могли сви заједно убити једног младића, снажног као сви троје, без дуге и жестоке борбе, без ужасних крикова који би привукли све суседе, без икаквих удараца, без и једног убоја, а да се и хаљине не поремете?

Било је очевидно, ако је злочин извршен да су сви оптужени подједнако криви, јер се нису растављали ни једног тренутка; било је очевидно да сам отац то није могао учинити, а међутим пресудом осудише само оца да се удари на точак.

Побуде пресуде биле су исто тако непојмљиве као и све остало. Судије које су се решиле да погубе Жана Каласа убедише оне друге да овај слаби старац неће моћи одолети мучењу, и да ће под ударцима целатовим признати свој злочин и своје саучеснике.

Но они се збунеше када се овај старац, умирући на точку, мољаше Богу, сведоку његове невиности. Од бесмислице у бесмислицу. После смрти очеве осудише сина, Пјера Каласа, на прогонство. Прво су почели претњом у његовој ћелији да ће с њим поступити као са оцем, ако се не одрекне своје вере.

Пјер Калас, излазећи из вароши, сусрете се са једним свештеником који га врати натраг у Тулузу; затворише га у један доминикански манастир, и ту га принудише да врши све обреде католичке.

Од матере одузеше кћери и затворише их у један манастир, ова жена коју је скоро попрекала крв њеног мужа, која је држала у својим рукама мртво тело најстаријега сина, која је видела другог сина прогнаног, којој су одузели кћери и отели сво њено имање, та жена била је сама у свету, без хлеба, без наде.

— — — — — Кад је невиност била осведочена непобитним доказима, за Волтера нема више мира, нема филозофије, нема књижевних радова; он треба да скине мрљу са усвојене погубљенога, да обори пресуду, да врати част његовој удовици, његовим синовима, и кћерима, и да им понова врати њихова добра. Зар није доста, што су изгубили оца?

Породица Калас без уточишта је, без помоћи и без хлеба.

Волтер их доводи у Фернеј.

(Наставиће се)

ИЗ СТРАНОГ СВЕТА

Убица матере и сестара. — Из Петрограда јављају овај необичан случај. А. Кар, млади човек, који је скоро свршио гимназију у Москви, ушао је у великоварошки вртлог, имао је лакомислено друштво пријатеља и веселих дама, али је имао мало новаца, пошто га је отац држао у великој стези. Кад се једнога дана налазио у великој новчаној неприлици, реши се да покраде оца, који је баш донео повећу суму новаца кући. Тако и изврши план, али се бојао, да су га у краји могле видети мати и две сестре, па га издати. Хладнокрвно убије он матер и обе сестре па побегне са писмом. Злочин се брзо откри и ухватише младога убицу.

Ових је дана била сахрана несрећних жртава; присутна су била два сина, који имају у унутрашњости Русије једну фабрику. Отац није био присутан, пошто још није ни сазнао, да је његов рођени син убио своју матер и две сестре.

Убица се осећа са свим добро у својој ћелији, не показује никаква знака кајања, већ само моли, да му се не досађује толиким многим питањима, јер намерава „да напише све детаље страховитога злочина“. У капуту су му нашли очеву фотографију и његову адресу; из кога је изведен закључак, да је хтео да најми једнога младића, који би убио његовога оца, и да га је у томе спречило само брзо лишење слободе.

Због крађе затворена радња. — Таква се цедуља могла пре неки дан читати на једној касапници, која је продавала већином живину, у Берлину у Шмит-штрассе. Лопови су ушли у дућан ноћу, из авлије, ушав на врата, која су била затворена двема гвозденим полугама. Из дућана су узели небројено гусака и патака, гушчијих груди и батака, велики казан гушчије масти, једну колевку, неколико комада одеће и неке друге ствари, па су све то лепо изнели на сокак и натоварили на једна кола; то је приметио један касапник, који је преко пута становао. За тим се одвезоше лопови, међу којима је била и

једна жена, и прођоше поред два жандарма и једнога ноћнога стражара. Жена је страшно грдила свога друга који је изигравао пијаног човека, и жалила се, што због „пијане животиње“ неће стићи довољно рано на пијацу.

Мати у одбрани свога сина. — У Краснову, у руској Пољској, ожени се пре тако годину дана Иван Коновски једном дамом из Варшаве. Коновски је био човек ексцентричан, тиранин, и поступао је врло рђаво са својом супругом. Сирота је жена трпељиво сносила то, докле је могла. Кад је новорођени им син био тек од три месеца, Иван Коновски покуша и њега да злоставља. На то му је жена рекла:

„Иване, ја сам издржавала твоје несносно понашање, али

дете моје не мора трпети твоју тиранију: радије ћу се одвојити од тебе“.

Сутра дан побегне она у Вилну и подиже бракоразводну парницу. Ова буде свршена у њену корист, и дете јој би досуђено.

Али је Иван Кановски осећао одсуство своје супруге, дође к њој и хтеде јој силом отети сина, коме је тада било годину дана. Мати је баш имала у наручју дете, када је Коновски то хтео учинити, те извади револвер и опали на свога бившег мужа, који се простре по патосу. Кановски је био тешко рањен, а госпођа Кановски изведена пред поротнике, који је једногласно огласише невином.

ЗАПИСНИЦИ ИЗ МРТВОГ ДОМА

РОМАН У ДВА ДЕЛА

Написао **Фјодор М. Достојевски**

Превео с руског Јефта Угричић

21

IX.

ИСАЈ ФОМИЋ. — ТОПЛО КУПАТИЛО.
ПРИПОВЕТКА БАКЛУШИНОВА.

Приближавао се Божић. Осуђеници су га очекивали с некаквом свечаношћу, па, гледајући на њих, и ја стадох очекивати нешто необично. На четири дана пред празник одведоше нас у топло купатило.

За моје време, нарочито у прве моје године, ретко су водили осуђенике у купатило. Сви се обрадоваше и стадоше се припремати. Било је одређено да се иде после подне, а тада после подне већ није било рада. Највише се од свију радовао и ужурбао из нашега казамата Исај Фомић Вумштајн, робијаш Еврејин, о којем сам већ спомињао у четвртој глави мога романа. Волео је да се пари до отупелости, дон есвестеице, и сваки пут, кад год ми се сада деси, претурајући по старим успоменама, да се сетим и нашег робијашког купатила (а оно је вредно, да се не заборави), одмах на највиднијем месту у слици изиђе преда ме лице блаженога и незаборављенога Исаја Фомића, друга у мојој робији и мога становника заједничког казамата. Господе, што је то био комичан и смешан човек!....

Ја сам већ казао неколико речи о његовој фигурици: било му је педесет година, слабуњав, зборана лица, са најгрознијим жиговима на образима и челу, мршав нејак, са телом као у пилета. У изразу његова лица опажало се непрекидно, ни чим неусколебано самозадовољство, па чак и блаженство. Изгледа, да ни мало није жалио, што је допао робије.

Пошто је био јувелир, а јувелира није било у вароши, он је непрекидно радио за господу и за власти варошке само јувелирски посао. За то су ипак ма колико плаћали. Није оскудевао, живео је шта више богато, али је новац штедио и давао га на залог под интерес целој тамници. Имао је свој самовар, добар душек, шоље, и цео прибор за ручак. Варошки Евреји нису га напуштали својим познанством и својом заштитом.

Суботом је ишао под стражом у своју варошку богомољу (што се законима допушта) и живио је потпуно весело и срећно, очекујући у осталом, с нестрпљењем, да

издржи свој дванаестогодишњи рок, да би се „зенио“.

У њему је била најкомичнија смеса наивности, глупости, лукавства, дрскости, простодушности, плашљивости, хвалисања и бестидности. Мени је било врло чудновато, што му се робијашу нису ни мало подсмевали, него се само шалили ради забаве. Исај Фомић је очевидно свима служио за разгаљивање и непрестано забављање. „Он је код нас један једини, не дирајте Исаја Фомића“, говорили су осуђеници. А Исај Фомић, ма да је и разумео у чему је ствар, ипак се очигледно поносио својим значајем, што је веома забављало осуђенике.

Он је дошао на робију на најкомичнији начин. То је било још пре мене, али су ми причали. Једнога дана, пред вече, у нерадно време, наједанпут се растури по тамници глас, да су довели Еврејина, да га бријају у стражарници и да ће одмах ући. Тада није било на робији ни једнога Еврејина. Осуђеници су га очекивали с нестрпљењем, и одмах су га окружили, чим је крочио кроз врата. Тамнички подофицир увео га је у грађански казамат и показао му место на даскама. Исај је Фомић имао у рукама торбу са датим му државним, и својим властитим стварима. Он спусти торбу, попе се на даске и седе, подметнувши ноге пода се, не смејући да погледа ни у кога. Око њега се разлегао смех и тамничке шале, које су имале у виду његово еврејско порекло.

Наједанпут се кроз гомилу прогура неки млад осуђеник, носећи у рукама најстарије, најпрљавије и најпоцепаније своје летње панталоне, а као додаток још и заводске обојке. Седе поред Исаја Фомића и пљесну га по рамену.

— Ех, драги пријатељу, већ је шеста година како на тебе чекам. Ето, разледај, хоћеш ли много дати?

И он разастре пред њим донете дрошке. Исај Фомић, који се при уласку у тамницу толико био уплашио, да чак није очију смео подићи на ту гомилу подругљивих, унакажених и страшних лица, која га збијеним редовима окружише, и од страха још није доспео рећи ни речи, — спазивши залогу, наједанпут се отресе, осоколи и стаде брзо прстима испитивати дрошке. Он их чак подиже и према светлости. Сви су чекали, шта ће рећи.

— Шта је сребрну рубљу јамачно нећеш дати? А толико би баш вредило! настављао је заложник, подмигујући Исају Фомићу.

— Сребрну рубљу — није могуће, а седам копејака може.

И ето првих речи, што их је Исај Фомић изустео у тамници. Сви да попуцају од смеха.

— Седам! Па, дај макар и седам; твоја је срећа! Али пази, чувај залогу; главом ми јамчиш за њу.

— Интерес три копејке, биће свега десет копејака, настави Еврејин испрекидано и уздркталиим гласом, љушнувши руку у џеп за новац и бојазљиво погледајући осуђенике. И бојао се страшно и опет је хтео да сврши посао.

— Три копејке интереса? Је ли то за годину дана?

— Не, није за годину, него за месец.

— Тврдица си ти, Чиво. А како те титулирају?

— Исај Фомић.

— Ну, Исају Фомићу, далеко ћеш код нас дотерати! С Богом.

Исај Фомић још једном разгледа залогу, сави је и брижљиво је мету у своју торбу, уз непрекидно смејање осуђеника.

Њега су одиста сви некако чак и волели, а нико га није вређао, ма да су му готово сви били дужни. Сам он био је питом као кокошка а, видећи опште расположење према себи, стао се шта више куражити, али са тако простодушном комиком, да му се то одмах праштало.

Лукица, који је у своје животу познавао доста Евреја, често га је задиркивао, али никако не из пакости, него тако, ради забаве, исто онако, како се забављају са кученцем, с папагајем, изученим животињама итд. Исај Фомић знао је то врло добро, ни мало се није осећао увређеним и знао је врло вешто одшалити шалу.

— Еј, Чиво, хоћу да те бијем!

— Ти ћеш мене ударити један пут, а ја ћу тебе десет пута, јуначки одговара Исај Фомић.

— О, Шуго проклета!

— Нека буде ја шуга.

— Чиво шугави!

— Нека јесте и такав ја. И ако шугав, ама богат: мам гроши.

— Христа продао.

— Па добро, нека и то.

— Дивота, Исају Фомићу, јунак си! Не дирајте га, он је наш јединац! вичу осуђеници, смејући се.

— Еј, чиво, добићеш бичеве, у Сибир ћеш отићи.

— Па ја сам већ и тако у Сибиру.

— Још ће те даље послати.

— А шта, има ли тамо Господа Бога?

— Да, оно има га и тамо.

Па онда, нека; где је Господ Бог и грошеви где су, биће свуда туда добро.

— Баш јунак овај Исај Фомић, просто се види да је јунак! деру се унаоколо, а Исај Фомић, ма да и види, да му се потсмевају, ипак се кочопери.

Свеопште похвале прибављају му очигледно задовољство, и он отпочиње, да га цео казамат чује, танким тискантом певати: Ла-ла-ла-ла-ла! некакав ружан и смешан мотив, једину песму, без речи коју је он певао у току целе своје робије.

Кад се доцније ближе познао са мном, уверавао ме је под заклетвом, да је то иста песма и баш онај исти мотив, који су певали свих шест стотина хиљада Евреја, од најмањег до највећег, пролазећи кроз Црвено Море, и да је свакоме Евреју заповеђено да пева тај мотив у тренутку триумфа и победе над непријатељима.

Уочи сваке суботе, у петак увече, у наш су казамат нарочито долазили из других казамата, да виде како ће Исај Фомић одслужити свој шабаш. Исај Фомић био је толико невино хвалисав и ташт, да му је та општа радозналост такође годила.

С педантском и измајсторисаном важношћу застирао је у углу свој бедни столик, растварао књигу, палио две свеће и мрљајући некакве тајанствене речи, почео се облачити у своју ризу (или *ризју*, како је он изговарао). То је био шарен огртач од вунене материје, који је он брижљиво чувао у својем сандуку. На обе је руке навезивао наруквике, а на глави, на самом челу, причвршћивао је везама некакво дрвено сандуче, тако да је изгледало као да је из чеља Исаја Фомића излазио некакав смешан рог.

Затим се почињала молитва. Он је читао певушећи, викао, плувао, окретао се око себе, правио дивље и смешне покрете. До душе све је то било прописано обредима молитве, и у томе није било ничег смешног и чудног, али је смешно било то, што се Исај Фомић као нарочито истицао пред нама и кицошио се својим обредима.

Сасвим изненада покрије рукама главу и отпочне читати јецајући. Плач и ридане бива све јаче и он већ изнемогао и мал те не с гласним вапајем спушта на књигу своју главу, увенчан ковчежићем; али на једанпут, посред најјачега ридане, он се поче церекати и читати певушећи некаквим умилно-победоносним некаквим омекшаним гласом, који долази од прекомерне среће.

Видиш, ушло му у главу! деси се да тада кажу осуђеници.

Једном сам питао Исаја Фомића: шта значи тај плач и ридане и онда наједанпут они свечани прелази срећи и блаженству? Исај Фомић је веома волео за распитивања с моје стране. Он ми је без оклевања објаснио, да плач и ридане представљају мисао о губитку Јерусалима и да закон прописује да се при тој мисли што је могуће јаче плаче и бије у прса. Али да је у тренутку најјачега јецања он, Исај Фомић, *дужан наједанпут*, готово као и нехотице, сетити се (ово *наједанпут* такође је прописано законом), да постоји пророчанство о повратку Евреја у Јерусалим. Ту је он обвезан без оклевања да удари у радост, песме, смех и молитве изговарате тако, да

би се самим гласом изразило што је могуће више среће, а лицем што је могуће више свечаности и благородства. Тај *неочекивани* прелаз и неизоставна обавеза тога прелаза изванредно се допадала Исају Фомићу: он је у томе гледао некакву особито фину вештину, и са разметљивим изгледом објашњавао ми је то дубоко правило законско.

Једном, у време кад је молитва достигла свој врхунац, уђе у собу плацмајор у пратњи дежурнога официра и чувара. Сви се осуђеници исправише прописно уза своје постеле, само је још једини Исај Фомић почео више викати и кривити се. Он је знао, да је молитва допуштена, да се није могла прекидати, и, вичући пред мајором, није, разуме се, ништа ризиковао. Али је њему било изванредно пријатно да се прави важан пред мајором и да пропарадира пред нама.

Мајор му је пришао на корак одстојања: Исај Фомић је окренуо леђа своје столићу и отпоче, управо у лице мајору певушећи читати своје свечано пророчанство, млатајући рукама. Пошто му је било прописано да и у томе тренутку мора изразити својим лицем изванредно много среће и благородства, он је то и чинио не оклевајући, некако особито замиривши очима, смејући се и климајући главом на мајора. Мајор се чудило; али, најзад, прште у смех назвао га је у очи лудаком и иде даље, а Исај Фомић још више појача своју вику.

После једнога сахата, кад је већ вечаеро, питао је сам Исаја Фомића: „а шта би било, да се нешто плацмајор, по својој глупости, на вас наљутио?“

— Какав плац-мајор?

— Како какав? Па зар га нисте видели?

— Нисам.

— Та стајао је на корак пред вама, баш пред вашим лицем.

Али ме Исај Фомић на најозбиљнији начин стао уверавати, да одиста није видео никаквог мајора, да он у то време, при тим молитвама, пада у некакав занос, тако да већ више ништа не види нити чује шта се око њега дешава.

Као да и сад видим Исаја Фомића, како се суботом беспослен луња по целој тамници, трудећи се свима силама да ништа не ради, како је то прописано законом за суботу. Какве ми је невероватне анекдоте причао сваки пут, кад се враћао из своје богомоље; каква ли је оригинална извешћа и гласове из Петрограда доносио, убеђујући ме, да их је добио од својих Евреја, а они их имају из првих руку.

Али ја сам се канда већ и сувише распричао о Исају Фомићу.

У целој су вароши била само два јавна, топла купатила. Прво, које је држао један Еврејин, била је с кадама, ту се плаћало по педесет копејака за каду, а било је удепено за лица високог реда. А друго је купатило било више за прост свет, трошно прљаво, тескобно, и ето баш у то купатило и одведоше нас.

Време је било мразовито и ведро; осуђеници су се радовали већ и томе што ће изићи из тврђаве и видети варош. Путем

није престајала шала и смех. Пратио нас је читав одред војника са пуним пушкама на велико чудо целе вароши. У купатилу су нас одмах поделили у две смене: друга је чекала у хладном предсобљу купатила, док се прва купала, што је било потребно учинити због тескобе у купатилу. Али, и поред тога, купатило је било толико тескобно, да је тешко било и представити, како је и половина наших људи могла наћи у њему места.

Међутим Петров се није одмицао од мене; сам је, без мојега позива, прискочио помагати ми и чак се понуди да ме трља. Заједно с Петровом пријавио се, да ме послужује и Баклушин, осуђеник из засебнога одељења, кога су код нас звали пијонером о којем сам једном приликом већ помињао, као о највеселијем и најпријатнијем осуђенику, какав је он одиста и био. С њим сам се већ био нешто мало упознао. Петров ми је помогао чак и да се свучем, зато што сам се, ненавикнут, дуго свлачио, а у предсобљу је било хладно, мал те не исто тако као и напољу.

Узгред буди речено, осуђенику је веома тешко да се свлачи, ако се још није сасвим научио. Прво, требало је умети брзо раздрешити омотаче испод окова. Ти се омотачи граде од коже, дугачки до осамнаест сантиметара, омотавају се на рубље, под самом гвозденом кариком, која обухвата ногу. Пар оваквих омотача кошта таман шест копејака у сребру, а међутим сваки их осуђеник набавља себи, разуме се, на свој рачун, зато што без тих омотача није могуће ићи. Карика од окова не обухвата чврсто ногу него између карике и ноге може проћи прет; на тај начин гвожђе бије о ногу, таре је и за један дан би осуђеник без омотача могао да начини себи ране.

Ну скинути омотаче још и није тешко. Теже је научити се, да вешто скинеш рубље испод окова. У томе је сва мајсторија. Кад се скине доње рубље, рецимо с леве ноге, мора се прво провући између ноге и карике, па онда, ослободивши ногу, проденути то рубље натраг кроз исту карику, затим све, што је већ скинуто с леве ноге, ваља провући кроз карику на десној ноzi, па онда и остало са десне ноге треба протурити кроз карику и на тај начин свући све. Таква је иста историја и са облачењем чистога рубља. Новоме је осуђенику чак тешко и сетити се, како се то ради; први нас је свему томе научио осуђеник Корењев, у Тоболску, некадашњи поглавица разбојнички, који је провео пет година на ланцу. Али су се осуђеници привикли и врше то без и најмање муке.

Петрову сам дао неколико копејака, да набави сапуна и лике за трљање; осуђеницима се, до душе, давао и државни сапун, свакоме по комадић, велики као две копејке, а дебљине као парче сира, којим се служи с вечера као мезе у људи „средњега стадежа.“ Сапун се продавао ту у предсобљу, заједно са збитњем¹⁾, земичкама и врелом водом.

На свакога осуђеника је долазило, према погодбама, само по једно мало ведро воде;

¹⁾ Напитак, зготовљен од воде, меда и каквог зачина, нарочито за простији свет. — *Пр.*

а ко је желео да се опере чистије, тај је могао за грош добити и други ведрић, који се продавао у само купатило из предсобља кроз нарочито за то саграђено прозорче.

Кад ме је свукао, Петров ме је шта више повео испод руке, јер је опазио, да ми је веома тешко ићи у ланцима. »Повуците их на више, на листове«, говорио ми је он, придржавајући ме, као дечји васпитач, — »а сад овде опрезније, ту је праг«. Мене је чак било и по мало срамота; хтео бих да убедим Петрова, да ја могу и сам ићи, али он то не би поверовао. Он се понашао са мном сасвим као са дечаком, малолетним и неумешним, којему је сваки дужан да помогне.

Петров није никако био слуга, све друго само не слуга; да сам га увредио, он би знао, како треба са мном да поступи. Но вац му за услуге нисам никако обећавао, а ни он сам није тражио. Па шта га је гонило да тако иде за мном?

Кад смо оворили врата од самога купатила, мислио сам, да смо ушли у пакао. Представити себи собу дуга дванест коракаји а толико и широку, у коју се одједном набило до стотину људи, а, у најгорем случају, било их је већ насигурно осамдесет, јер су осуђеници били раздвојени свега на две смене, а свега нас је дошло у купатило до две стотине људи. Пара, која замагљује поглед, чађ, прљавштина, тескоба таква, да нигде не можеш крочити ногом. Ја сам се уплашио па се хтедох вратити, али ме је Петров одмах охрабрио. С највећом муком се које-како прогурасмо до клупе преко глава гомиле људи, што беху поседали на под, молећи их да се сагну, како би смо могли проћи.

(Наставиће се)

МРТВАЧКА РУКА

КРИМИНАЛНИ РОМАН

ГЛАВА 9.

(Свршетак)

Тада се упутим ка Ватерло-мосту, јер ми дође у главу да морам одмах ићи Кливеру и Какстону да им покажем садашњи мој положај, који су они управо створили. Њихова је дужност била да ме ослободе ове фанталности, у коју ме је њихово посредништво довело кад сам им отишао, они ми изјаве да су готови ако је потребно, да ме бране, али кад сам захтевао од њих да они спрече хапшење мене, ако дође до тога, видех по њиховом понашању, да ни они нису сасвим уверени у моју невиност.

Ја одем од њих и упутим се, потрешен, натраг у хотел. Али сам се чврсто одлучио да ни једну ноћ не проведем више под овим кровом.

Ја се упутим право у моју спаваћу собу да спакујем оно мало ствари што сам имао и тада сам хтео да последњи пут говорим са г-ђом Барнес, пошто по то.

Такав је био мој план али, као ни друге у последње време, нисам могао ни њега извести.

Кад сам дошао до врата од собе учини ми се да чујем неко шуштање у соби. Ми-

слећи да је то девојка, која ту има посла. Уђем унутра. Али сам се варао, то није била девојка, него келнер који пруврши се поред моје постеле, журно је претресаше. Он се био тако занео да није мене ни приметио. И пре него што ме је опазио ја сам му већ био клекао за врат, пошто сам брао зграбио један штап.

»Пошто нисте хтели да слушате моју опомену, мој драги, то Вам сад морам платити за то.«

За тим га почнем из све снаге тући по доњем телу.

Пошто сам га непрестано тукао он је гледао с ретком окретношћу да се ослободи из мојих руку.

»Престаните« стењаше он, »или ћете се горко кајати.«

По свему показиваше тај човек много више присебности него што сам ја мислио, али ја сам био и сувише гневан да бих се могао одмах умирити, и поново га почнем тући.

Тада му испаде за руком да ме тако удари по руци да ми она омлитави.

»Ви сте права будала.« рече ми он »Ви просто не знате шта радите. Ја сам полицијски комесар и овим Вас хапсим као сумњивог за убиство.«

Ја га укочено гледах.

»То Вам ја не верујем!.. Ви сте сигурно шпијун оне госпође.«

»Боже сачувај. Ја сам још од почетка имао тај посао и дошао сам овде под маском келнера да на Вас могу најбрижљивије пазити. То сам потпуно и вршио и како изгледа не без успеха.«

»Све то није истина, све је то измишљено.«

»Та не брбљајте којешта. Ви знате врло добро да сте Вашу игру одиграли; једино је питање још да ли ћете се драговољно дати ухапсити или Вас морам оковати. Ја имам довољно помоћника при руци, који чекају мој миг.«

»Ако ме уверите у истину Ваших речи и докажете ми да сте ви доиста полицијски чиновник, нећу Вам сметати да чините Вашу дужност. Али Вам кажем тако ми Бога да ћете ужасно погрешити ако ме одведете у тамницу.«

Тај ме човек погледа зачуђено.

»То је дрскост какву сам ретко видео,« рече он тада. Али моја је дужност да Вас опоменем, јер такви искази могу ваше стање још погоршати. И ви сте у великој заблуди кад мислите да ће мојим очима измаћи.«

Говорећи то извуче он испод чаршава једну ствар коју до тада још никад нисам видео.

То је био дугачак, сасвим узан нож са веома финим врхом на чијој су оштрици биле кржаве мрље.

»Можда сам ја са свим глуп човек, али ја не разумем шта Ви хоћете тиме да кажете. Нити је тај нож мој нити сам га икад у животу видео.«

»Ви га дакле нисте никад видели! То сам могао и мислити. Ако ме не вара све. Овим је ножем убијен Џон Хартоп. Врло рђаво за Вас што сам га баш ту у Вашој постели морао наћи. Та је околност последњи колут на ланцу мојих посматрања.«

»Ако сте нож доиста ту нашли, ја Вас уверавам да га ја нисам ту сакрио.«

»Та ће се ствар на другом месту испитати. Сад Г. Сутаме позивам Вас да пођете са мном, јер, разумите, од сад сте мој заробљеник.«

Ушавши брзо у собу ја сам оставио врата од собе отворена, кад сам се окренуо да пођем, спазим г-ђу Ласел-Тревор пред њима, гледајући у собу.

Сад она понови речи тога човека:

»Ваш заробљеник? Г. Сутам је Ваш заробљеник? А ко сте Ви.«

Она метну, као да би се умирила, руку на њене груди.

»Ја сам тајни полицаиста.«

»И ви сте ухапсили Г. Сутаму? Из кој разлога?«

»Јер је оптужен за убиство Џона Хартопа.«

Она усхићена плесну рукама и радосно повика:

»Ах, како сам радосна, како сам сретна. Ја Вам честитам господине што сте успели да зликовца најзад откријете.«

Погледавши ме триумфално она про- дужи:

»Зар вам нисам казала да ће се Ваша подмуклост најзад открити. А наравно да је то било раније него што сам ја сама мислила.«

»Захваљујем Вама на Ваших претка- зањима, г-ђо, и морам признати да, и ако знам да ја нисам први невино осуђени, ипак се надам, да је то први случај у коме се једна жена понижава да се тако бездушно радује несрећи једног човека, који никад није намерно увредио ниједно живо створење и увек био мирног карактера готовог за помоћ.«

Далеко од тога да су је те речи омекшале, изгледаше да су је оне још више раздражиле.

»Ви подмукли човече« зачича она.

Мој стражар метну руку на моје раме.

»Ајдете« рече он званично. »Зашто се још препирати око речи. Да сиђемо Г. Сутаме и један пут за свагда никаквог врдања. Разумете ли.«

Ја га уверих да не очекује с моје стране никаква отпора и тако се упутимо доле, праћени од г-ђе Тревор као од сенке.

»Уђите овде у ресторацију Г. Сутаме, док дођу кола« рече ми чиновник.

»Г-ђо Барнес.«

На његов гласан позив она се одмах појави.

»Ја сам сад предузео хапшење овог господина, као што сам Вам већ као извесно казао.«

Дакле она је од почетка знала ко је тај човек и тако ме цело време варала. Сад сам знао шта је имао да значи онај на мене управљени миг, у последњем часу.

»Доведите ми одмах једна кола. И да нико не уђе у спаваћу собу тога човека док је потпуно не претресем. Ви ми за то одговарате.«

Ја видех како се глава госпође Барнес љуља тамо амо, као у хинеског мандарина, и знађах да је опет наступила њена нервна криза.

Чиновник морађаше поновити свој захтев.

»Но г-ђо Барнес, приберите се и по- старајте се одмах за кола.«

Док се г-ђа Барнес окренула да изврши његову заповест, приметила је да неко иза ње стоји.

То је био њен муж.

Он стајаше на отвореним вратима и изгледаше као да је баш сад ушао и радознано гледаше шта се то догађа. Сиромас беше прави адраповац, али у његовом лицу и у целом његовом држању било је нешто што ми је улевало наде.

»Ви сте то? Хвала Богу! Ухапсили су ме као убицу, али се надам да ми Ви долазите у помоћ баш кад треба.«

На мој глас сви се окретоше да виде, с ким ја говорим.

Кад је г-ђа Барнес познала свог мужа, дође јој такав наступ од хистеричног смејања, дахтања и штучања да је слушкиња имала муке да је задржи да не падне.

Али ту беше још неко међу нама, на кога је поглед тога човека учинио још ужаснији утисак него на г-ђу Барнес, а то је била г-ђа Ласел-Тревор. Она га укочено гледаше, као укратиоца змија, и под његовим погледима сасвим се повуче.

Као одбијајући нешто од себе подиже она руке у вис и јасно се видело да она у самртном страху дркће.

»Ти дакле« рече он са нарочитим нагласком »Ти дакле.«

Он се окрете мени и са оптужујућом мином показујући на ону жену, рече:

»Да сте ми одмах прошле ноћи казали да је ту у кући та жена, ја бих Вам могао одмах открити тајну убиства. Њено присуство на овом месту чини ствар јасном као дан. Она је убила Донкана Ротвела! Признај то жено, што ти је рука крвљу попрскана.«

Са неким скоро узвишеним кретањем добади јој он ове речи и погледавши при том формално да расте, док је се она све више повлачила.

Из његових очију као да сипаху варнице; при том сам могао врло добро замислити како му је с таким изразом лако било да сироту, нервозну г-ђу Барнес хипнотизира.

»Не« промуца г-ђа Тревор »ја га нисам убила.«

»Зар ти смеш предамном да одричеш твоје крваво дело.«

Глас тога човека доби сасвим особиту боју и његова појава узе заповеднички израз.

Вадећи из свог цера једну малу кутију, он узе из ње завијене остатке оне руке, који су г-ђу Барнес дан и ноћ тако узнемиравали.

»То су остатци твоје руке, ти ужасна жено, — оне руке којом си хтела да мене убијеш. Ја знам да си ти и левом руком била у стању да још и сиромаса Донкана Ротвела убијеш. Одречи ако смеш!«

Говорећи то он јој баца у лице те ужасне остатке.

»Ја сам учинила то, ја признајем! Само ме не дирај. Само то не!«

Гласно јаукнувши паде она као мртва на земљу и одмах затим видесмо да је сподаше грчеве.

ГЛАВА 10.

Историја убиства г. Донкана Ротвела, била је у кратко ова:

Човек који је узео за жену газдарицу од хотела и од тада учинио такву заблуду у њеној глави показао се као човек са више имена. Како је било његово право име никад се није дознало. Онај надимак под којим је он неко време био најбоље познат у извесном кругу људи био је краљ јувела. Он је био главом извршилац највећих крађа дијаманата које су се много година вршиле. Џон Хартоп био је чувар његових крађа.

Дуго година били су оба лупежа најинтимнији пријатељи тако рећи две душе а једна мисао, док није и ту једна жена међу њих ступила.

То је била жена која се у овој причи појавила као г-ђа Ласел-Тревор, али која је у ствари носила обичније име Амалија Мартин.

Тај човек кога ћу ја и даље звати господином Барнес, ушао је као зао дух у њен живот. Они су живели прилично дуго заједно а нису се венчали. Вероватно да је та жена у оно време осећала сталну грозу од њега. Пошто је он имао нарочити метод да општи са женама, било је појмљиво што су га због његовог хипнотизирајућег уплива оне пре мрзеле него волеле.

Код те жене на пример он је уобичајно да је увек у понедељак успава хипнотичким сном и тако је остављао саму у кући, док се није вратио, и будио је кад је хтео.

Она пренесе мало по мало њену наклоност на Џона Хартопа; Барнес је баш тада извршио једну срећну крађу.

Још се и сад сећају сензационалног догађаја, којим су све новине биле пуне, кад је накита грофице Краули без трага нестало. Красни Барнес изишао је из Краули дома тешко натоварен дијамантима огромне вредности.

Амалија Мартин наговараше Џона Хартопа да од Барнеса откупе те јувеле, ако је у том случају могло бити речи о одкупу. Она му понуди да и она ступи у куповину. У једном тренутку слабости он пристане на њен предлог, али на несрећу баш кад је Амалија хтела да побегне, ухвати је Барнес. Она покуша да се одбрани ножем, али пре него што је могла извршити, она клону под његовом хипнотизишућом силом.

Пошто ју је успавао он јој одсече руку која га је хтела убити. Пошто ју је пробудио показа јој он у триумфу шта је од ње учинио. Пуна мржње и очајања закле се она да ће га тужити суду, па ма то донело најгоре последице. Она му тако загорча живот својим претњама да је он за најбоље нашао да бега одатле. У бегању он случајно наиђе на онај забачени Хотел, код чије се газдарице он одмах увуче под именом Барнес. Он је поуздано знао да су сад његов пријатељ и његова љубазница удружени против њега, те је увидео да је овај забачени Хотел најбољи заклон за њега, док не дође згодно време да с њима пречисти рачуне.

Ту почиње та историја да постаје врло чудновата уплетањем најчудноватијих околности које у стварном животу нису реће него у романима.

Тако звани Барнес у славним данима свог живота настањивао је се на свима

могућим местима, па неко време и у Делбру. Чујући случајно о неком Џемсу Сутама, који је тамо живео, узме он одма његово име, које је било згодно као и свако друго, али је за њега било тим згодније што би у његовим крађама притеснили правога Џемса Сутама, место њега.

Џон Хартоп одмах је испаштао за издају свога пријатеља, чим ју је учинио. Или му се Амалија није више допадала, или му није могла трајно накнадити мударог и препреденог пријатеља, чији је губитак све више осећао.

Он се одлучи да се са својим другом опет помири и у тој намери пусти он ону објаву у новине за Џемса Сутама.

Онда наравно није било чудо што је тај Барнес, у улози Келнера, чим је чуо да сам ја изговорио име Џемса Сутама одмах помислио да су му ушли у траг, те је што пре побегао.

Амалија Мартин, и сама издајница, била је врло неповерљива и одмах је видела шта мисли Џон Хартоп са његовим несталим другом.

Још те ноћи, пре него што је он пошао за Лондон, наста међу њима велика свађа.

Она га је веома раздражена, пратила без његова знања и сигурно да су је и страх и мржња натерали на страшно дело да прободу свога пријатеља који је отпао од ње.

Из новина позната околност да се неки други Џемс Сутам у време убиства налазио у хотелу и да стоји под сумњом за то ужасно дело навело је на мисао да учињени злочин скине са себе и да га баца на мене.

Без сумње да би јој то и испало за руком да ме за то обесе да се у последњем тренутку није појавио лажни Џемс Сутам као мој спасилац. Наравно да је она и метнула онај крвави нож иза моје постеље.

Испитивање против Амалије Мартин, која је описане појединости ове историје признала, трајало је недељу дана.

При том се утврдило да та жена убица пати од периодичних наступа суманутости, за време којих она се није могла учинити одговорна за своје радње.

А било је јасно да су Барнесови хипнотизишући експерименти над њом имали великог удањена у њеној духовној болести. Она је била сматрана као духовно болесна преступница, и као таква затворена је у неки завод.

Друго решење те мрачне историје било је то што је се лажни Барнес, ноћу у очи дана кад ће бити позван на одговор, убио у својој соби.

Г-ђа Барнес прода свој хотел и повуче се у приватан живот.

Што се мене самог тиче, ја сам давно савладао потресе које ми је та значајна афера природно наменила. По извештајима из новина, обративши пажњу на моју личност, заинтересује се власник једне велике банкарске фирме за мене, и повери ми једна пријатан, лепо плаћен посао, који ја вршио на потпуно задовољство свога шефа. Истини још је далеко од тога да постанем бог човек, али на срећу имам положај и наду, се да ћу га дуго одржати.

Моле
тираз
аски,

ПРИКАЗ

Полицијске наредбе за град Београд, носи наслов књижица, која је ових дана општампана као званично издање управе гр. Београда, и у којој су скупљене све полиц. наредбе, које данас важе за српску престоницу. Свакој корисној новини у нашој полицији увек смо се искрено радували и поклонили јој нарочиту пажњу, па то и овог пута чинимо. Књижица, о којој је реч, не само да је корисна новина по нашу престоничку полицију, већ је и преко потребна, како нашим полиц. органима, тако и свима грађанима у опште. Први ће у њој наћи драгоцене упутства за вршење своје службе, а други многе олакшице у својим односима са полиц. влашћу. Позната је ствар, да *»Српске Новине«*, у којима се објављују полиц. наредбе, чита врло мали број нашег света, те су, услед тога, многе од њих остајале непознате већем делу грађанства, а то је било штетно, како за грађане тако и за само тачно вршење ових наредба. Општампаним књижицама, а нарочито њиховим малим ценама (0-30 укоричене а 0-15 дин. не укоричене), одклоњена је са свим ова негода.

Ну, у колико су ове књижице корисне са изложеног гледишта, у толико су много корисније неколике потпуно нове и савремене наредбе, које су у њима општампане. То су, на првом месту, наредбе о раденицима и њиховим књижама које од вајкада постоје у страном свету; за тим о портирима и собарицама, па онда о димничарима, таљигашима, носачима и сумњивом женскињу испод 30 год., даље правила за јавна купатила, трамваје, омнибусе, велосипеди и т. д. Ове новине, које нису ништа друго до резултат напредовања друштва, одавно су већ корисно примењене у страним престоничким полицијама. Не мање је важан и *»потсетник«*, који је додат — општампан — на крају наредба, и у коме су предвиђене важније иступне кривице. Мислимо само да је овај *»потсетник«* могао бити много већи.

Још једна искрена примедба, или боље рећи опомена.

Ма колико да се наша престоничка полиција, у последње време, одликује способношћу, вредношћу и часношћу, што јој сви престонички грађани признају, ипак има једна ствар, врло незгодна по нашем мишљењу, која јој не допушта, да и поред изложених јој добрих особина, ужива онај углед који јој, с обзиром на тешке и деликатне дужности одговара. Та пак, ствар, — то су *разни обзирници* којима се она — престонич. полиција, на штету свога угледа, руководи према извесним личностима и у извесним приликама, често пута и за најобичније полиц. ствари. Ништа није горе, но кад маса грађана дође до уверења: да се законски прописи неједнако примењују, и да је њихова примена, у многим случајевима, подложна утицајима зависноги, пријатељства, добре воље, а по некад у ђеза. То је оно, што на сваком кораку изија углед полиције, и на супрот овоме, ниже углед суду. Ако се овако буде мишло и са новим наредбама управе гр. града, које, мора се признати, дубоко

засацају у интересе појединаца, онда ће оне, у место користи и друштву и полицији, донети само штете и једнима и другима. Да неби овога било, ми искрено саветујемо органе полицијске у престоници, да се у вршењу своје дужности не руководе никаквим другим обзирима, до само службеним.

И најзад:

Били би неправедни кад неби, приликом свршетка ових редака, одали достојну хвалу вредном и заузимљивом управнику Београда г. Божи Маршићанину, чијој се иницијативи има искључиво захвалити за наредбе и књижице о којима смо говорили.

ПОУКЕ И ОБАВЕШТЕЊА

Један општински писар учинио је ово питање:

»Моја општина удаљена је од варошице Ал. један сахат, и по чл. 2. закона о сеоским дућанима, у њој не могу бити сеоски дућани. Али, и ако по закону не би могло бити, опет у њој постоје три дућана, у којима се продају сви производи, именовани у чл. 4 а истог закона. О овим дућанима општински збор није доносио никакву одлуку у смислу чл. 4. поменутог закона.

Трговци, који су ове дућане отворили, оптерећени су обртним порезом на сеоске дућане по 50 дин., поред пореза на рад, и они уредно плаћају држави порез на ове дућане.

Одбор општински нашао је, да су они дужни да плаћају и општини аренду, па је донео одлуку да сваки плати општини на име аренде по 150 динара годишње.

Против ове одлуке, они су изјавили жалбу држ. власти, али она је ову одлуку одобрила.

Кад је од њих потражена аренда према одлуци одборској, они је нису хтели положити на леп начин, те их је општина тужила и они су пресудама општинског суда осуђени на плаћање.

Против ових пресуда изјавили су жалбу првостепеном суду, и овај их је поништио из разлога: што у овој општини по закону не могу ни постојати сеоски дућани, с обзиром на одстојање, које предвиђа чл. 2. пом. закона.

Молим уредништво за објашњење: која је радња саобразна закону — да ли одлука одборској која оптерећује ове дућанице арендом по што они држе дућане и нико их у томе не смета, или одлука првостепеног суда, којим су пресуде општ. суда поништене?»

Кад од села, у коме су дућани, нема до најближе варошице најмање 4 сата одстојања, онда по члану 2. закона о сеоским дућанима, не могу постојати дућани, све и да је збор о томе донео одлуку.

Кад су дућани опет отворени, и ако је то противно закону, онда су и општинска и полицијска власт биле дужне, да ове затворе на начин, који је закон прописао, а не да се мире са овим незаконитим поступком дућаница, па да прва власт одређује аренду, а друга да ову одобрава.

Пропуштена дужност од стране ових власти није могла дати право општини на аренду, и првостепени је суд добро урадио, што је поништио пресуде општинског суда, и на тај

начин нагнао и општинску и полицијску власт да учине оно, што су много раније требале учинити. Она околност, што су дућанице оптерећене порезом на сеоске дућане, не мења ни мало саму ствар, јер пореске власти, при разрезу пореза, траже само да постоји један порески објекат, и порезују га, остављајући другим надлежним властима да цене: да ли он може по закону у опште постојати или не.

Д. В. М. званичник срески, поставља ова питања:

I.

»По §§ 15 и 16. полицијске уредбе, жалбе на пресуде или решења предају се оној власти, која је пресуду или решење донела, у року за три дана.

Међутим, многе полицијске и општ. власти, примају ове жалбе и признају их као благовремене и четвртог дана по саопштењу, дакле на један дан доцније од узаконеног рока, ако је само четврти дан недеља или какав други празник.

Молим за објашњење: да ли су благовремене и ове жалбе предате четвртог дана по саопштењу, и ако јесу, онда по ком законском основу, кад полицијска уредба зна само за рок од три дана?»

II.

»По уредби о механама свака друмска механа, мора имати поред осталог и фуруну за печење хлеба.

Међутим, по еснафској уредби сваки занатлија, у који ред улазе и пекари, мора претходно положити прописан испит и прибавити мајсторско право, па тек онда упражњавати дотичну радњу.

И, кад овако стоји ствар, може ли онда механица, и по ком законском основу, радити пекарску радњу без мајсторског права, у колико је то за његову механу потребно? Ако не може, онда нашто је пропис законски да уз механу има и фуруну; и,

III.

Н. Н. предузимач, ради у ненасељеном месту извесно предузеће, на коме свакодневно ради до 200 радника.

Како на 10 и више километара од овога места нема ни једне радње, из које би се радници снабдевали храном и осталим потребама, предузимач је подигао на месту предузећа бараке и снабдео их језом и пићем, а уз то озидео фуруне у којима пече потребну количину хлеба, и све артикле продаје раденицима.

Да ли се може узети да овај предузимач упражњава ове радње бесправно, и треба ли му их забранити и по коме закону?»

I.

Кад у полицијској уредби није ништа ближе предвиђено о роковима, онда и за жалбе, које се подnose против пресуда и решења, што потичу из примене III части кривичног закона, важи оно начело, изречено у § 15 крив. судског поступка о роковима.

Према томе, кад год последњи дан за жалбу падне у недељу или који други празник, онда се за последњи дан узима први радни дан по празнику, и жалба сматра за благовремену.

II.

Истина, по уредби о еснафима пекари су занатлије, и не могу радити радњу, докле не положи мајсторски испит.

Али ово не важи за друмске механе, јер је §-ом 7. уредбе о механама, која је доцнија од уредбе еснафске, учињен изузетак од овога правила, пошто се код друмских пекарница и не води пекарска радња у оним размерама и облику, у коме се то ради по варошима и селима, него се хлеб вади да подмири само потребу механе.

III.

За баракe, које се подижу ради исхране раденика по удаљеним местима од вароши и села, као што су: рударска предузећа, експлоатација шума, прављење мостова и т. слично, нема нарочитих законских прописа, и њих је у опште тешко спречити и наметати им услове из уредаба механике и еснафске, јер су оне привремене и изазване силом прилика и потреба.

Ну и оне подлеже надзору општинских и полицијских власти, у погледу чистоће и осталих санитарних и здравствених погодаба.

* * *

Један средњи званичник тражио је обавештење за овај случај:

„Миленко Димић из С... продао је свој плац са кућом неком Павлу Павловићу, ондашњем за 255 динара.

У име капаре примио је одмах 100 динара, а остатак у 155 уговорено је да прими о Митрову-дне, када ће и он кућу издати танију.

Овако усмен уговор закључен је пред сведоцима.

Одмах некако после ове погодбе, купац Никола се покаје што је скупо купио плац и кућу, па да би дошао до 100 динара, што их је положио продавцу, он поруши куљену кућу, налазећи, да она таман поклапа суму од 100 динара, колико је он дао у име куповне цене, а о Митрову-дне не положи остатак у 155 динара.

Продавац Миленко тужио је средској власти Николу за дело из §. 293. кривичног закона и тражио, да се он као кривац казни.

Саопштавајући ово, поменути званичник пита: има ли овде кривичне одговорности или је ствар грађанскога спора?

Као што се из изложенога види, Никола је дошао до куће, коју је доцније порушио, по праву куповине, од кога је дана он сопственик исте.

У овоме својству сопственика, он је могао рушити кућу без икакве кривичне одговорности, јер је рушио своју сопствену ствар, којом он по закону може неограничено располагати.

Она околност, што је он о року одустао од испуњења уговора о куповини, не мења у основи ову ствар, и може бити само предмет грађанског спора о испуњењу уговора, а никако предмет кривичне одговорности, ако се, почем, не би доказало, да је он намерно закључио уговор да до ове грађе дође, у коме би случају могло бити речи о превари из § 253 кривич. законика.

* * *

Од једног општинског писара добили смо једно овако питање:

Једна је општина састављена из три села.

Цела општина бира себи председника, свако село себи кмета, поред тога цела општина тј. њени правни гласачи бирају потребан број одборника и замењеника, ради одправљања званичних послова.

Изабрато је 10 одборника и овима 5 замењеника, а удељено је тако, да из сваког села буду по 5 лица у одбору, како се не би ни један нити пак други љутили.

Власт средска тражи, да јој суд са одбором пошаље уверење о владању и понашању за једно лице, из једног од ова три села, које се налази под кривичном истрагом, и, суд општински, позива одбор; да ову ствар сврши. Дошло је свега 9. одборника, — из сваког села по троје.

Кад им је саопштено зашта су звати, а у исто време и раду присуљено је, три одборника из онога села одакле је и оно лице за које се уверење тражи, казали су, да је исти доброд владања и понашања, међу тим, остали 6 одборника нису се хтели на уверењу потписати, наводећи: да они то лице добро и непознају а још мање, да му уверење о добром владању потпишу, јер се боје §. 147. кривичног закона.

Питање је: шта ће да ради у овом случају суд општински, пошто му ово уверење не одговара закону, јер на њему није потписана ни половина одборника, а још мање и 1 више, и да ли је овако уверење са потписом три одборника, поред председника и кметова, пред законом вредно или не?

На ово питање ми му одговарамо следеће:

Законик о поступку судском у кривичним делима, на основу кога се и траже уверења о владању и имовном стању кривца, нигде није прописао, да та уверења мора суд општински издавати са свима општинским одборницима, или са оноликим бројем одборника, колики је број, према закону о општинама, довољан за доношење цуноважних одборских одлука, већ, према тачки 4. члана 95. закона о општинама, оваква уверења издаје општински суд само у договору са одбором.

У §. 90 поменутог законика о поступку судском у кривичним делима, за прибављање оваквих уверења прописано је ово правило:

„Кад је потребно да се зна о дотадашњем животу, наравственом поведењу и за каквог се обвињени у грађанству сматра, онда ће исељдник узети писмено сведочанство од општине обвињенога, или испитати она лица, која о томе најбоље извешће дати могу.“

Према овоме, дакле, општинском су суду, у наведеном случају, довољна и три општине одборника (општинара), која дотично лице из њихове општине добро познају, те да се са њима договори и под потписом њиховим, председниковим и кметовским, изда исељдној власти уверење о владању и имовном и задружном стању каквога кривца.

Кад је пак случај, да кривца, за кога се уверење тражи, познају сви општински одборници или више њих одборника, онда општински суд треба, да у договору са свима њима изда уверење које се за тога кривца тражи.

* * *

На питања овог истог општинског писара одговарамо му:

I.

Да се по тачкама а. и б. члана 16 закона о општинама, узима, да нису доброд владања, само она лица; која су била осуђивана судом за злочинства или преступљена учињена из користољубља, док не поврате грађанску част; и, они, који се налазе под судским исељењем због оваквих дела, док се не оправдају.

Како се пак повраћа грађанска част, прописано је у §. 349, 350, 351, 352, 353, 354 и 355, казненог судског поступка.

Она пак лица, која су за време малолетства осуђивана за горе означена дела, не узимају се да су рђавог владања.

II.

Удата жена, која има живог мужа, не може по закону ништа отуђивати од свога имања, без одобрења свога мужа, а, са одобрењем мужевљевим може продати све њено имање, ма да јој је муж земљоделац, јер закон у овом случају удатој жени то не забрањује.

Ако је та жена удова, са децом или и без деце, а живи од земљоделства, онда по закону не може отуђити онолико имања, колико §. 471 грађанског судског поступка штити сваком земљоделцу.

III.

Полицијски надзор, под који се, решењем суда и одбора на основу §. 4. полицијске уредбе, стављају сумњива лица из општине, не долази у ред оних казни које се изричу на основу III-ће части казненог законика, већ се он сматра као једна мера предострожности у интересу личне и имовне безбедности, те према томе, и, што полицијска уредба није нигде преддела време застарелости таквих решења, која се доносе на основу поменутог њеног §-фа, — та решења не могу ни застарети.

СЛУЖБЕНЕ ОБЈАВЕ

ТРАЖИ СЕ

Јелица, кћи **Димитрија Младеновића**, кафеџије из Ниша, 10. ов. м. отишла је од куће и више се није вратила. Њој је 13 год. стаса према годинама средњег, неразвијена, црномањаста, лица округлог. На себи је имала ципану сукњу и црну крагну. Начелство окр. нишког, депешом Бр. 14768 моли све окружне полиц. власти а средским и општинским препоручује да нестају девојчицу потраже и нађену да му упуте ради предаје родитељу УБр. 19.865.

Вождара сина **Софије Адамовића**, тражи квартал Савамаалски актом Бр. 5.096, Вождара је нестао пре неки дан. Он је омален, у лицу блед и плав, косе смеђе, очију црних, обрва великих, има му 14 год. Од одела имао је на себи браон панталоне, и кратак жућкасти капут, на ногама ципеле, на глави сламни шешир. Нађеног ради предаје његовој матери, треба упутити кварту Савамаалском, с позивом на Бр. 5096, или Управи гр. Београда на Бр. 20091.

Илију Стојковића, куvara у кафани „Гарибади“, Сарајевска улица, Бр. 66, тражи квартал Савамаалски актом Бр. 5173, који је побегао напустивши радњу и нејавивши се ником. Стаса је средњег, косе црне, бркова повећих црних, родом је из Раниловића, среза космајског, округа београдског, ожењен је. Моле се све полициске власти, да Илију пронађу и нађеног спроведу кварту Савамаалском с позивом на Бр. 5173, или Управи гр. Београда, Бр. 20187.

Владимира Савића, ученика који је побегао од свог газде Косте А. Крстића, бакалина из Београда, тражи кв. Савамаалски актом Бр. 5152, Њему је 14 година, стаса омаленог, косе црне, образа округлих; родом је из Свилајнца. Моле се све полициске власти да потраже Владимироз и о пронађеном известе квартал Савамаалски,

с позивом Бр. 5152 или Управу гр. Београда на Бр. 20.246.

Видана Јовића, келнера, који је служио код Боке Марковића, олд. кафеције, и који је 15. ов. м. отишао негде, тражи кварт Савамалски актом Бр. 5.281. Њему је 19 година, косе је црне, стаса је средњег, образа округлих, очију црних; родом из Д. Матејеваца, среза нишког. Нађеног треба упутити кварту Савамалском, с позивом на Бр. 5.281, или Управи гр. Београда на Бр. 20.409.

ПОТЕРЕ

Светозар Миладиновић — Стојадиновић, из Бабушнице среза и окр. Пожаревачког. осуђеник, због разбојништва на 20 година робије и **Милован Давидовић** из Шапине ср. и окр. Пожаревачког, осуђеник, због опасне крађе, осуђен на десет година робије, побегли су 12. ов. мес. у 1 $\frac{1}{2}$ час. по подне, испред чувара са рада у Топчидеру. Светозару је 32 године, средњег је стаса, косе црне, образа дугих, чела обичног, очију граорастих, носа правилна, бркова смејих, уста правилна. Миловану је 43 године, раста средњег, косе црне, образа дугих, чела обичног, обрва смејих, носа правилног, бркова смејих, уста умерених. Полицијским и општинским властима скреће се пажња на напред именоване осуђенике да их живо потраже у своме кругу на пронађене да спроведу Управи београдског казненог завода, или Управи града Београда, с позивом на Бр. 2.0016.

Непознати лопов, на дан 11. ов. м. око 11 часова пре подне, у купатилу Владимира Димитријевића у Београду, украо је Жарку К. Крстићу олд. један пар нових ципела и једну карту за купање, све у вредности 23 динара. Моле се све полициске власти да за лоповом и поквађом нареде тражење, и у случају проналаска спроведу их Управи града Београда, с позивом на Бр. 20.253.

Сретен Бошковић, коцкар, из Ужица, пошто је оптужен код начел. ср. пожешког, за опасну крађу, побегао је негде. Омален је, риђ, у лицу роав од богиња. Моле се све полициске власти, а општ. препоручује да Сретена живо у своме реону потраже и нађеног спроведу начел. ср. пожешког, с позивом на депешу Бр. 7116, или Управи гр. Београда на Бр. 19.900.

14. ов. м., око 6 часова по подне, непознати лопов, украо је цени златан сат без ланца, Милуну Миловићу, кафецији код „Трансвала“, приликом купања у купатилу Нестора Милосављевића, на Сави. Сат је златан, мушки, система ремонтар, са 3 капка, масиван, гравиран на оба спољна капка; на горњем је капку празно поље за монограм, у средини шрава за навигација налази се чивица од челика, унутарњи капак врло се тешко отвара, тако, да мора и нож да се употреби, скаваљке се врло лако окрећу. Вредност сата је 120 динара. Моле се све равне полициске власти а млађим као и општинским властима препоручује се да за лоповом и поквађом нареде тражење, и у случају проналаска спроведу их Управи града Београда, с позивом на Бр. 20.253.

повом и поквађом нареде тражење, и нађеног спроведу Управи града Београда с позивом на Бр. 20.421.

Ђорђе Стевановић, надничар, из Соко-Бање, окривљен за две опасне крађе и једно убиство, побегао је из Соко-Бање, и сад му се незна место становања. Има му 35—40 год., стаса је омаленог, сувољав, браде и бркова омањих и риђих, чела узана, очију граорастих, погледа оштрог. На себи је имао панталоне и прслук, без капута, на глави шубару, на ногама опанке. Моле се све полициске власти а општинским се препоручује да Ђорђа живо потраже и нађеног спроведу начел. ср. бањског с позивом на његов Бр. 9.659, или Управи гр. Београда Бр. 20.426.

Матеја (Жан Етијан), звани Пијер — **Жан Жак — Јозеф Клеман**, родом из Александрије (Египат), стар 23 године, средњег стаса, танак, косе и очију угаситих, носа великог, лица дуљастог и мршавог, ушију великих, боје лица

прикасте; тетовиран на левој руци са речима: „Margot mon premier amour“, а на десној: „Perdue par orgueil“, извршио је 7. тек. м-ца (по новом) једно убиство у Паризу, а у друштву са својом милосницом **Мартом Блондо**, после чијег су извршења обоје побегли. Саучесница **Блондо** стара 24 год., средњег је стаса, косе

и очију црних, носа и уста малих, боје лица свежје; у опште је врло лепа жена. Истражни судија у Паризу потерницом својом од 24. тек. м-ца моли све полициске власти, да ове две личности, за које се позитивно зна да су побегле амо на исток, а доста је вероватно да су већ стигле у Београд, најживље потраже, а у случају проналаска ухвате и притворе, па о томе одмах известе управу града Београда ради даљег поступка.

Сретен Микић, из Параћина, малолетни осуђеник, побегао је 22. ов. м-ца испред чувара економских. Сретену је 18 година, стаса је средњег, косе црне, образа дугих, чела обичног, очију и обрва црних, носа обичног, бркова малих. Моле се све полициске власти, а општинским се препоручује да Сретена живо потраже и нађеног спроведу Управи београдског казненог завода. (Убр. 20.804).

ИЗЈАВЕ И ПОРУКЕ УРЕДНИШТВА

У намери, да се полициским и општинским службеницима, који се баве применом разних закона, објасни сваки заплетенији и нејасан случај, са којим се они среташу у својој служби и у границама своје надлежности, уредништво је отворило рубрику „Поуке и обавештења“, и старало се, да се она брижљиво и обилато обрађује.

Ова готовост уредништва, да даје обавештења на свако питање, учињено од стране појединаца, схваћено је од многих погрешно, па су сада многи похитали са питањима, која су далеко од надлежности оних, који их чине.

Тако, имамо питање: може ли Н. Н. добити спор код првостепеног суда у том и том случају? Може ли Н. Н. бити наследник имања у том и том случају и т. д.

Као што се види из ових питања, расправа истих не спада у надлежност ни полициске ни општинске власти и она се чине: или да задовоље чију радозналост или да се унапред зна за исход какве ствари.

Одговарањем на ова питања, не може се стићи да се одговара на она, која спадају у надлежност полициских и општинских власти, чијем је обавештавању и образовању и намењен „Полицијски Гласник“, те тако иде на штету оној главној намени самога листа.

За шире правно знање, у област којегла улазе многа од питања, што их неки чине, траже се други путеви.

Из ових разлога ми извештавамо наше читаоце, да ћемо од сада одговарати само на она питања, која су нераздвојена од службе полициских и општинских власти, и која ма у коме погледу засепају у надлежност ових, а сва остала нећемо узимати у обзир.

Нека се, дакле, према овоме управља сваки онај, који нам буде чинио извесна питања.

Садржај: I. *Службени део*. — II. *Стручни и научни део*: 1) Феноменологија спиритизма; 2) Револуционарни и политички бунтовници; 3) Телесне и смртне казне; 4) Презиме државно-правне студије. — III. *Поучно забавни део*: 1) Из страног света; 2) Записници из мртвог дома; 3) Мртва рука. — IV. *Поуке и обавештења*. — V. *Службене објаве*: Тражи се; Потере; Изјаве и поруке Уредништва.